

Regina Maria din an în an Actualități italiene

de EMANOIL BUCUTA

de ALEXANDRU MARCU

Dacă în zile de amintire, cum este cea de astăzi, Regina Maria se hotărăște să se întoarcă între noi. Ea trebuie să fie la ceasul de acum, când seara se înalță odădată cu stelele din Mare, într'un loc pe care știu că-l iubea cu deosebire.

Este la Balcic, deasupra teraselor grădinii Palatului, un plop mareț. Toate cele dimprejur: perdelele de flori albastre, albe și roșii; apa dulce, care alcargă pe jghiaburi și canaluri sau cade străvezie dela un cat la altul; amfizele care parcă adună liniștea în ele, casele cu ferestrele largi ca să poată îmbrățișa toată zarea, sunt făcute sau aduse de stăpâna încoronată a acestui colț de lume. Plopul este mai vechiu decât noi toți. Vine din istorie, ca să poată adăposti sub el pe cei care fac istorie. Stă aplecat peste țărnișă, așa de mult, încât cineva ar putea să se suie, fără să se fie, luându-și vânt, pe tulpina lui! În fiecare clipă își schimbă înfățișarea. La o adiere este verde întreg, pentru că frunzele stau drepte pe crăci, și numai decât apoi se face argintiu, pentru că frunzele s'au culcat. Era la fel în 1913, când l-am văzut întâiu, singur lângă un zid, care trebuia poate să aperse de valuri și primea ca o pânză jocuri de soare și de umbră. Cafeneaua mică de alături părea un cuib în desișul lui. El aștepta soarta, pe care singur o vedea. Într-o zi Regina de departe s'a rezeamat de coaja lui și s'a hotărât să-și ridice acolo un palat și niște grădini, iar podoaba cea mai frumoasă a acestor grădini și a acestui palat să fie el. Un jeț de piatră cu spătar înalt venețian sau brâncovenesc, i-a fost pus la rădăcină. Ar fi greu să seazeze în el om viu, atât este de alb și de rece. În acel jeț stă Regina Maria, în rochiile ei fălătoare, pe care care vântul nu le mai mișcă, și se uită pe mare. În fiecare an, de când viața Ei nu se mai petrece între noi, vom veni aici ca astăzi, și ne vom aduce aminte.

Regina Maria a fost o fire isteță și iscoditoare. Palatul din Balcic nu era clădit de mult, atunci când a început să cheme în el dela București și din țară oameni ca să se consfătuiască. Iși dădea seama că, ispitit tocmai de așezarea Ei, aveau să pornească spre portul cu faima cea nouă tot felul de oaspeți dornici să clădească și să schimbe.

Putea să se clădească, dar nu trebuia să se schimbe! Firida aceasta de răsărit trebuia păstrată cu orice preț. Casele turcești răzărâni! Ulițele cotite și spânzurate pe ma-uri să dăinuie! Gurile de cișmele să curgă și mai departe!

Mi-aduc aminte ca acum de una din acele adunări. Regina seada pe un divan, în feregeaua ei de sultană. Dealungul vetrei candelă lucrate ca o dantelă atârnu de lântuțe. Soarele bătea în ele cu lumini albe sau verzi și le aprindea. Parcă slujba începuse. Regina vorbea repede și ochii ei albaștri treceau dela mine la vecinul meu. Era gata să se așeze în fruntea câtorva oameni de gust și de pricepere, și împreună să cerceteze fiecare propunere de schimbare, casă care se ridică, uliță care se taie. Puteau să fie între ei pictori, dar să fie și gospodari. Erau câteva clădiri ridicate peste noapte, potrivite cu oricare alt oraș, dar nu cu Balcicul, și care tot peste noapte ar fi trebuit dărâmate. Ea însăși avea să mai cumpere locuri în legătură cu cele vechi. Să pue tufișuri și pomi. Să se înconjure de un parc. Să lucreze neconținut cât îi va fi dat să trăiască, în casa Ei dela Mare. Ne ruga să-I fim de ajutor! Să-I apărăm Balcicul! Când plecam, soarele nu mai era în odăi. Candelă se stinseseră. Un câine lășos, negru și cu picioarele scurte, intrase nu se știe cum. Aducea de veste seara.

Altădată era la Cotroceni. La ferestrele dela sălile de sus păzeau nemișcate frunzele copacilor bătrâni. Incepeau să se aurească. Printre ele se vedea cioburi de albastru de cer și câte un turn de casă înecat pe jumătate. Le credeați fără fință și lipite numai pe geam, în legături subțiri de plumb, vitraliu adus din alte țări pe vremea lui Șerban Cantacuzino, cititorul dela 1680. De pe o ușe cu tăblii de stejar, te așteptai să se arate însuși Domnul între boieri cu caftane scumpe și fețe învățate bisericești, ca să vorbească despre Sfânta Scriptură, care trebuia să meargă la tipar. Nepotul, cu degetele subțiri, pe care-l întâlnim și astăzi în frescele din biserici de el înălțate, mișcându-i-se pe

(Urmare în pag. 7-a)

In memoriam

de VICTOR POPESCU

Se împlinește un an, de când trista veste a morții mult iubitei noastre Regine Maria a îndurerat inimile românilor. Au plâns calde lacrimi ochii poporului. S'au îndurerat cei ce o știu întruchipare vie a blândeții, a iubirii de țară, a neînfrânteii credinței în victorie, care, alături de magnificul ei soț, a ajutat-o să sprijine suferința neamului, în zilele de cumplită restriște ale războiului.

Privirea Ei duioasă a mângâiat luni de-a rândul chinurile celor ce pierduseră sânge pe altarul patriei. Fără teamă, ca o sfântă, a strălucit în mijlocul bolnavilor.

Chipul Ei, pe care fiece român îl cunoaște și-l iubește, cu tot ce însemnă tăria și gloria Marelui Românii, să nu fie acum decât un svon din gură în gură spus? Să nu mai fie decât o palidă amintire?

Desigur că nu. Au fost pe lume ființe cari trăiesc în memorie, cu tot atâta putere de prezență, ca în vremea pământestei lor vieți. Regina noastră Maria e, fără îndoială, dintre aceste luminoase întruchipări.

Legendară, prezența ei crește în intensitate, cuprinde inimile noastre care-i plâng stărușit, dar în același timp renasc cu mai mare încredere în viață, după exemplul nestrămutat dat de Ea. De Ea, Mama și Regina poporului român. De Ea, luptătoarea dărză, apărătoarea neînfricoșată a țării și demnității strămoșești, pe care astăzi, din alte lumi, ne îndeamnă ca, la rândul-ne să le apărăm cu îndârjire.

Prezența Reginei Maria, în clipele de grea cumpănă, veghează ca un simbol al hotărârii neamului, de a apăra ceea ce Ea ne-a îndemnat, cu graiul și cu fapta Ei vitează, să dobândim.

Și o iubim cu aceeași sfântă adorare cum am iubit-o și cum am iubit-o vitejii ce și-au dat viața cu capul pe brațele Ei, sau cari au lăcrimat la durerile rănilor, îmbărbătați de Ea.

A plecat dintre noi. Dar numai trupul Ei nu mai este. A rămas mai departe, pentru veșnicie, pilda Ei și chipul Ei de-o neamșură frumusețe, perpetuat în amintirea noastră, a tuturor, ca dint'r-un basm al vremurilor apuse, păstrat în file îngălbenite de hronici vitejești.

Să-i înălțăm o rugă fierbinte, un prinos pe altarul recunoștinței. Și în parfumul de tămâie, în misterul de sub cupolele lăcutelor bisericilor, în genunchiați în fața prea sfințelor icoane, să ne gândim la viața Ei regească, o înălțătoare și prea frumoasă viață, cum rareori este dat să vedem.

Să ne reculegem câteva clipe și să ne gândim la Regina noastră, la Regina Maria.

Dă-mi înapoi grădinile

La porțile la care 'ntind un talar,
Mă latră câinii amintirii tale.
Vântul clatină cătinele —
Dă-mi înapoi grădinile.

Ce 'nnalți plopii mei, plopii serii!
Tu ești fata de-i plac oțterii.
Ai rămas cu sufletul tău, cu tortelul,
Eu — cu inelul lui Saturn.

Aprilie 'și rupe scrisorile —
Mie, poame n'or să-mi mai dea merii —
Nu meriți ninsorile lunii.
Acea ce n'ai cunoscut răul și binele —
Dă-mi înapoi albinele, grădinile.

Singur, singur, numai cu mâinile
Mele albe, prelungi —
Dă-mi înapoi grădinile, fântânile,
Noaptea — lunci.

Toamna și-a tăiat în parc vinele —
Poți tu rănilor să-i alini?
Unde, unde, templu-mi restauru-l?
Dă-mi înapoi tot soarele, tot aurul,
Dă-mi înapoi minunile — grădinile.

Gravă, privirea-mi căprue
Înghiață ca gerul,
Când luna pe clină își scoate brățara.
Mi-ai fost tu mie țara
Și cerul?

Pacoste, cu bucele rătoii
Cu ochii, bobocii, cum sunt tramădării.
Dă-mi înapoi luminiile — grădinile,
Să-mi refac Raiul,
Raiul dragostei dezamăgite.

N. CREVEDIA

(Urmare în pag. ultimă)

„Mătrăgună, Doamnă bună“

V

de MIRCEA ELIADE

Mătrăguna se mai pune sub pietrele morii, ca să atragă oamenii și macine făină la moara aceea. (39). Cărciumarii o folosesc pentru a-și înmulți mușterii. „Se plătesc atunci două femei care știu s'o culeagă. Acestea iau tot felul de băuturi din cărciumă, apoi pâine, sare, un ban și praf, acesta deasemeni din cărciumă, după ce l-au învățat de trei ori în jurul unui butoiu, contrar merului soarelui. Cu toate acestea se înconjoară mătrăguna, închinând și dorindu-le celor ce intră în cărciumă să nu mai iasă cu punga plină de-acolo. Astfel culeasă, ea se pune sub butoiul cu vin sau, puțină din ea, în băutura. Se și crede, despre unele cărciumi, că pentru aceea merge lumea la ele, pentru că-i ducă mătrăguna“ (40). Aceiași credință în Moldova. Cărciumarii așează mătrăguna descântată pe butoiul de vin sau rachiu, care se sfârșește în 2—3 zile, „căci lumea bea de se încu-nește din el“ (41).

Credința că cine are mătrăgună îi poate cere orișice și se îmbogățește repede — credință care e frecventă în Europa Centrală — există și în Moldova (jud. Vaslui). „Dacă te duci într-o zi de Duminică acolo, în câmp la dansa, și-i dai mâncare și băutura — vin cu pâine — și-o iei cu lăutari și cu norod acasă, și dacă pe urmă o ții tot în cinste și te arăți voios, nu te sfidești cu nimcni și nu blăstemi, — că de te scapi cu ceva dintr-acstea, te omoară — apoi, poți s'o trimeți ori și unde, și să-i ceri orișice, că-ți aduce și-ți dă (sublinic-rea e a noastră, N. B.). Dar atât să știi: să nu care cumva să treacă Duminică fără a nu-i aduce lăutari și români din sat, să faci joc, iar tu să fii tare bucuros, mai ales în ziua asta“ (42).

Poporul român cunoaște și alte buruieni de leac care trebuiesc culese cu formula mătrăunei. În Basara-

bia, toate plantele medicinale și magice care se culeg înaintea Rusaliilor, trebuiesc săpate după ce culegătoarea se apropie de ele și pune puțină pâine lângă tulpină. Atunci se spune:

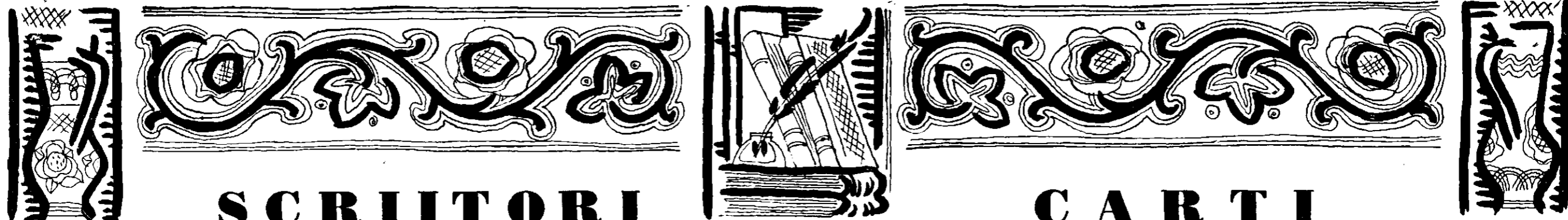
„Eu vă dau pâine și sare,
Dar voi să-mi dați leac și
[sănătate].“

Se cere chiar, în unele locuri, să-ți iei cămașă curată când pleci să culegi buruieni. Iarba numită în Basarabia „buruiana lui Barboi“ are „chipul diavolului“, adică „rădăcina încolăcită în chipul diavolului“. Pare-se că această plantă este tot o „mătrăgună“, căci e bună de lipitură și trebuie săpată cu o tehnică asemănătoare desgropării mătrăunei. Anume, se sapă Marți seara; cel care o culege, nu trebuie să privească înapoi nici când se duce, nici când se întoarce; trebuie să fie îmbrăcat cu cămașă curată și să nu vorbească tot drumul. Punând o bucățică de pâine și o bucățică de pânză la rădăcină, rostește:

(Urmare în pag. ultimă)

Castelul Reginei Maria, dela Balcic.

SCRITORII CRONICA LITERARA CARTI

de CONSTANTIN FANTANERU

Dăruim așadar cosmosul cu viață asemănătoare cu a noastră, deosebită însă numai gradual, după intensitate. Realul universal e viață. Ființa cosmică ne copleșește cu toate că ea există doar prin năzuința noastră de unificare a realului, prin voința de a însuși cosmosul în analogie cu omul, spre a fi asemenea omului. Cosmosul asemenea omului nu încetează totuși de a fi mai puternic decât omul, tainic și turburător. Această diferență graduală între ființa cosmică și ființa umană pare a fi obiectul poeziei. Al celei poezii inițiatice care exprimă realul universal, viața aflătoare pretutindeni, prin năzuința de unificare a omului. Metoda ei intuitivă este analogia, corespondența. Termenii analogici nu se suprapun decât ca esență, gradual rămâne totdeauna o diferență, care, după cum am spus, se pare că formează obiectul poeziei. În poezie se arată cum cosmosul copleșește pe om, dar și cum omul încearcă să înduplece cosmosul, să-l îmblânzească, să-l supue. Câteodată poetul se află în stăpânirea unei desăvârșite metode de îmblânzire, de unificare:

Toate turmele pământului au
[aureole sfinte,
peste capetele lor;
astfel mă iubesc de-acum;
unul între mulți, —
și mă scutur de mine însumi
ca un câine ce-a ieșit dintr'un rău
blestemat.
Sângele meu vreau să curgă pe
[scourile lumii
să'nvârtă roțile
în mori cerești.
(Lucian Blaga, În marea trecere,
pag. 45).

Alteori nici o metodă nu mai are eficacitate:
Mistuiți de râni lăuntrice ne
[trecem prin veac.
Din când în când ne mai ridicăm
spre zăvoaiele raiului

[ochii
apoi ne-aplecăm capetele în și
[mai mare tristețe.
Pentru noi cerul e zăvorit și
[zăvorit sunt și cetățile.
În zadar căprioarele beau apă
[din mâinile noastre,
în zadar câinii ni se închină,
suntem fără scăpare singuri în
[lamiază nopții.
(Op. cit. pag. 32)

Tot ceea ce săvârșește omul,
ar trebui să stărnească ecou într'un
univers înzestrat de voința
lui, magic, cu viață. Din gesturile
omului, umbrel, ridicare, privire,
înălțare a mâinilor, aplecare,
întoarcere, din seria com-

plexă a actelor care mărturisesc
viața, se nasc ritualurile, litur-
ghiile, ceremoniile, acele com-
portări împlinite spre a indica
analogic, cealaltă viață, mai mare
decât a noastră, și pe care
vrem s'o înduplecăm. Mișcarea
organizată este proprie ființei u-
mane. Printr'o anume simetrie și
un anumit ritm dat mișcării,
individul se integrează în celălalt
real, cel universal. În acest
scop de integrare, ochii se ridi-
că spre „zăvoaiele raiului”, „ca-
petele se apleacă”, „căprioarele
beau ape din mâinile noastre”,
„câinii ni se închină”, etc., etc.
Toată poezia d-lui Lucian Blaga,
pe care am caracterizat-o ca o b-
bârșind dintr'o gândire magică,
este încărcată cu aceste sensuri
ritualistice ale cuvintelor. Spă-
late de șgura vorbirii cotidiene
nesemnificative, cuvintele ce
slujesc o viziune magică au lo-
cul lor într'un ansamblu vast,
într'o gândire ce s'ascunde ca
rădăcinile copacului în pământ,
— dar care este evidentă pentru
mișcări. Deaceia, o viziune poetică
superioară, cu cât solidarizarea
ză mai concret universalul viu,
prin analogii, cu atât ea realizează
și un proces de abstracțiune,
adică de separație de contingent,
de efemer, de nesemnificativ.

Animus se a corpore abstrahit.
Sufletul se smulge din devenire.
El este o abstracțiune, ceea ce
rămâne dincolo de trupul efem-
er, urdit destrămării. În acest
sens poezia constituie altceva de
cât ceea ce pare, cuvintele au
altă talmăcire, altă cheie. În cea
mai simplă organizare lirică,
unde cuvintele s'ar părea că nu
depășesc sensul banal al graiului
practic, ele de fapt se referă
la altceva, la o realitate alături
lor, inițiatice. Chiar cuvântul di-
rect, care nu este imagine, are
de fapt, funcție metaforică: „Cu-
vântul „poetic”, este în materia-
litatea sa, desigur altceva decât
o stare emotivă sau un gând, dar
el prezintă tocmai în materialita-
tea sa și ceva analogic stării
emotive sau gândului.

Limba poetică este prin ur-
mare prin latura sa materială,
ritmică și sonoră ca atare, ceva
„metaforic”. Datorită limbajului
poetic, o stare sau o trăire, ca
mistere deschise, ne apar dintr'o
dată revelate. Încă odată:
limbajul cu adevărat poetic are
acest aspect „metaforic”, chiar
și atunci când nu utilizează me-
tafore propriu zise. Limba poe-
tică se deosebesc de proza zil-
nică tocmai prin acest aspect,
mulțumită căruia ea, în calitate
de lume sonoră și ritmică, devi-

VI. Analogie și Abstracțiune

neicoana miraculoasă a unor
stări sau lucruri, exprimate de
altă parte și conceptual prin ea”.
(Lucian Blaga: Geneza metafo-
rei, pag. 94). Să remarcăm prin
urmare funcția rituală, liturgică
a sonorității și ritmului cuvintelor.

Acel altceva, pe care poezia îl
smulge, îl abstrage realului viu,
se captează prin sonoritate, ritm,
elemente înrudite cu ritualul
magic, de solidarizare cosmică.
(Vezi Mircea Eliade: Cosmologie
și Alchimie babiloniană, pag.
50). Dar, ca și în ritualurile ma-
gice, regula trebuie păzită cu
strictețe, altminteri realul viu
nu se cuprinde și procesul de
abstracțiune se degradează. În
loc de simboluri obținem conce-
pte, în loc să comunicăm cu
altceva printr'un conținut meta-
foric, receptăm înțelesuri pra-
ctice, din limbajul cotidian. Din
dubla întrebuintare — cea meta-
forică și cea conceptuală, a lim-
bajului, se naște primejdia în-
șelării, a amestecului de funcții.

Am constatat că abstracțiunea
degradată, este imputarea ce se
poate ridica global împotriva
poeziei tinere, ce s'a desvoltat
sub influența diversă a lirismu-
lui d-lui Blaga. Prin observația
noastră nu denunțăm o scădere
de nivel. Dimpotrivă producția
poetică la care ne referim este
de un înalt nivel, prin structura
sa teoretică, prin năzuința de
organizare, în genere, a metafi-
zicului, iar nu a empiricului psi-
hologic. Dar legile creației sunt
ineluctabile. Când nu-și respectă
legile, creația nu-și poate căști-
ga rangul, la orice nivel ar nă-
zui. Una din aceste legi pare a
fi: nu se poate crea dintr'un ma-
terial din care a creat altceva
înainte. Poetul mare creează pen-
tru întâia oară un univers al său.
Creează ritmurile și sonoritățile
din limbaj, care să cuprindă me-
taforic un cosmos propriu. Din
ritmurile și sonoritățile unui po-
et, un altul nu poate crea nimic.
Altuia nu servește în nici un fel,
trebuie să ia totul de la început.
Să descopere alte ritmuri, alte
ritmuri, să dea ființă altei limbi.
În acest sens poetul este creator
de limbă. El numește pentru
prima dată, orice, stări sau miș-
cări, cari se referă analogic la
misterul ce răvnim să-l revelăm.

Prin numire primordială, poe-
zia fundează lumea, întemeiază

Cercetări asupra poeziei noi

o nouă serie existențială, care
trece firesc în concepte, în cu-
prinsuri de orientare practică.
Așa trebuie să înțelegem când se
spune că poezii „îmbogățesc su-
fletul omenesc”. Starea emotivă
din „Doina” lui Eminescu este
într'adevăr o îmbogățire a sufle-
tului românesc. Înainte de Emi-
nescu ea nu exista. El a smuls-o
misterului și ne-a oferit-o prin
simboluri. „Doina” lui Eminescu
este însă acum și un dat concep-
tual, cum un dat este, de pildă,
sentimentul „așteptării”, etc. Un
alt poet nu mai poate utiliza e-
motivitatea „Doinii”, fiindcă ea
aparține deacum creatului, exis-
tențialului, devenirei. Vorbim
despre ea ca despre un concept,
fără să mai fie nevoie să-i înv-
luim realitatea într'un simbol,
într'o metaforă.

Pentru clarificare, vom cita
din studii „Hölderlin și esența
poeziei”, de Martin Heidegger,
unde filozoful german gândește
tocmai condiția de primordialitate
a creației poetice. „Poezia
este fundamentare prin cuvânt
și în cuvânt. Ce se fundamentează
? Ceea ce rămâne. Dar ceea-
ce rămâne poate fi fundamental?
Ceea ce rămâne nu este ceea ce
subsistă totdeauna de mai nă-
tute? Nu! Trebuie anume ca ceea
ce rămâne să fie făcut să răm-
nească fluxului care îl duce;
simplitatea trebuie smulșă com-
plexității, măsura preferată imen-
sității... Poetul numește zeei și
numește toate lucrurile în cea ce
ele sunt. Această numire nu con-
sistă pur și simplu în a da nume
unui lucru cunoscut bine de mai
nainte, ci poetul exprimând o
vorbire esențială, în această vor-
bire esențială se descoperă, prin
numire, existențialul, numit în
ceea ce este, și astfel cunoscut
ca existențial. Poezia este funda-
mentarea ființei prin cuvânt.
Ceea ce rămâne nu se creează
niciodată din efemer, simplul nu
se lasă smuls imediat din com-
plicitate, măsura nu se găsește în
imensitate. Nu găsim niciodată
întemeierea în lipsa de temelie.
Ființa nu este niciodată ceea ce
ni se pare că înfățișează, că ex-
istă. Ci fiindcă ființa și esența
lucrurilor nu pot nicicum să
rezulte din calcul, nici să fie de-
rivată din existentul dat de mai
nainte, trebuie ca ele să fie crea-
te în mod liber, puse și dăruite.
Această liberă dăruire este în-

temeiere... În consecință, nicio-
dată poezia nu primește limba-
giul ca o materie de lucru ce îi
e dată de mai înainte, ci, dimpo-
trivă, poezia este cea care începe
limbajul și îl face cu putință.
Poezia este limbajul primitiv al
unui popor. Trebuie deci ca, in-
vers, esența limbajului să fie în-
țelesă prin esența poeziei”.

Sub aspectul speculativ al ce-
lor citate se formulează precis
legea creației de care am pome-
nit, și degradarea abstracției, ca-
re face mediocră o poezie de
înalt nivel. Multe elemente din
principiile creației, suferă din
pricina abaterii de la legea pri-
mordialității. Metafora, tehnica

imaginilor, sonoritatea, ritmul,
simetria, au în ele ceva scăzut,
uzat, nerevelator. Fiindcă nimic
din toate acestea nu se învață,
nu se moștenește. Totul se ia de-
la început, se descoperă. Ceea ce
se moștenește de la om la om,
sau de la generație la generație
este condiția ontologică a omu-
lui, ca ființă ce tinde să reveleze
misterul. Moștenim doar nevoia
de a crea simboluri, pentru re-
velarea misterului, — metoda
însă trebuie să o descoperim fie-
care. Deaceia Aristotel spune că
metafora deosebește un om de
altul, și ridică poesia deasupra
istoriei.

(va urma)

IOVAN DUCICI: Cetăți și himere

Traducere din sârbește de B. Pisarov

Hărnicia d-lui B. Pisarov, lec-
tor de limba sârbă la facultatea
de litere din Capitală, a făcut să
se tipărească a treia carte a d-lui
Iovan Ducici, în talmăcire romă-
nească. Primele două erau „Co-
moara împăratului Radovan”,
escuri filosofice și „Legende al-
bastre”, poeme în proză. Vom
spune despre „Cetăți și himere”
că înfățișează o sinteză a celor
două, fiindcă îmbină îndemnată
reflecția filosofică asupra istoriei
și destinului popoarelor, cu des-
cripția poetică a peisajelor și a-
șezărilor.

Genul potrivit acestui amestec
este cel epistolar. „Cetăți și hi-
mere” cuprinde nouă scrisori
trimise din: Alpi, Geneva, Paris,
Corfu, Roma, Delphi, Avila, Ate-
na și Ierusalim. Avantagiul ge-
nului epistolar este, — după cum
se știe, — libertatea în construc-
ție. Ai aerul că scrii la întâmplare
despre orice se organizează
în spirit ca reflecție, observație
sau emoție. Fără plan stilistic,
fără ordine expositivă, ci compui
dolar inspirat, plăcut. Într'o scri-
soare strângi de toate, cum îți
vin. Aceasta este impresia și
cam așa se definește genul. Se
întâmplă însă ca autorul unor
„scrisori”, să fie o personalitate
de o temeinică organizare, cu o
structură intelectuală crescută
după coordonate limpezii, și a-
tunci compoziția epistolară apar-
tine risipită, va încheia de fapt
tot un eseu cu un subiect precis.
Acesta este cazul d-lui Iovan
Ducici. Ce poate să fie depildă
scrisoarea din Atena altceva de-
cât o disertație erudită și subtilă
despre cultura antică, despre zeei
olimpici, despre tragici și filo-
sofi? Autorul va da caracteri-
zări de ansamblu: „Cele trei

fundamente ale spiritului vechi,
au fost Ideea, Frumusețea și Tă-
cerea. Din Idee, spunea un filo-
sof, s'a născut cosmosul și ea
este mai mare și mai reală decât
el. Însă adăugați că din Frumu-
sețe a răsarit religia care este o
muzică și o căutare superioară
mistică și dogmei, iar din Tăcere
a ieșit arhitectura, pentru că tri-
umful ei este în linia dreaptă”.

Dar substanța esului, clară și
fină, se desprinde în reflecție
când autorul vede oameni și a-
șezări, natură și peisajii, — ce
deopotrivă stărnesc dorința de a
fi zugrăvite. Gândirea filosofică
se întretese cu evocarea poetică.
Rândurile de mai sus, sunt pre-
cedate de următoarele: „Sunt
clipe când, între valea largă a-
teniană și oglinda mării în Pha-
leron, nimic nu arată linia stră-
lucită care le desparte. Pentru
moment dispar toate proporțiile
și limitele din spațiu; dealurile
se îndepărtează, iar pădurile se
topesc și se sting; pietrele stră-
lucite de la marginea drumului
devin nevăzute. Chiparoșii înalți
și negri, care seara, în Spania,
sunt plini de aur și sânge, aici
pierd culoarea, devin sticloși și
străvezii și nu rămâne din ei alt-
ceva, decât o siluetă eterică care
abia se ține în văzduh. Aici totul
trăește din soare, din cauza soa-
relui, pentru soare”. Scrisorile
trimise din locuri însemnate
prin civilizația europeană, —
Parisul — Geneva — etc., cu-
prind mai ales caracterizări ti-
pologice despre oameni și cul-
turi, — juste și aprofundate,
cari arată, ca și în „Comoara
împăratului Radovan”, împo-
dobirea personalității d-lui Iovan
Ducici.

Cronica ideilor

Materie și formă în cunoaștere

de MIRCEA MATEESCU

Omul nu a renunțat niciodată la cău-
tarea absolutului. Chiar atunci când s'a
revoltat împotriva „dogmei”, în epoca
de exaltare a „rațiunii regine” din vre-
mea Revoluției franceze, apoi mai târ-
ziu, prin direcția pe care a dat-o Hegel
teoriei cunoașterii — a tăgăduit nu însăși
existența absolutului — dar posibilita-
tea revelării lui pe căile scoase de sub
controlul rațiunii. Dorința de a cunoa-
ște „realitatea însăși” a fost însă me-
reu crescândă, iar setea de absolut ca-
racterizează în deosebi acele epoci în
care empirismul, pozitivismul și rațio-
nalismul, au reacționat mai cu tărie
împotriva esenței necunoscute.

Pentru că nu a putut cunoaște cu
certitudine, omul a adoptat două at-
titudini față de această exigență funda-
mentală a spiritului său, una mai com-
odă decât alta: sau a afirmat, pur și
simplu, că absolutul și perfectul (cu de-
rivatele lor esențial-structurale: Binele,
Frumosul, Justiția, Adevărul) nu exis-
tă, — sau a căutat să se afle între
marginile cunoscutului, fabricând pe
cale de artificii logic, un „absolut” du-
pă chipul și asemănarea lumii acesteia,
posibil cunoașterii noastre imediate.

În felul acesta, depărtându-se mai
mult sau mai puțin de „realitate” — du-
pă cum metoda întrebuintă în cunoa-
ștere era mai adecvată ori mai inadec-
vată „obiectului” cunoștinței, am pu-
tut asista la afirmarea diverselor cu-

rente filosofice, la care ne referem în
cronicele anterioare și a căror istorie
critică o facem în continuare.

Gaston Rabeau rezumă astfel con-
ținutul unor cercetări foarte valoroase,
într'o lucrare despre care vom da în
altă parte relații mai ample: „după
ce s'a negat absolutul metafizic, adică
substanța, s'a negat și absolutul logic:
conceptul. Pentru ca apoi să se tăgădu-
iască absolutul experimental, adică fap-
tul”¹⁾.

Acest autor analizează în trei ca-
pitole fundamentale („Substanță și fun-
cțiune”, „Concept și Judecată”, „Fapt și
Intuiție”) procesul „transformării” no-
țiunii de absolut, ajungând să observe
că „aceleși criticism, care anulase, în
lumea obiectivă, substanța, și în lumea
inteligibilă, conceptul, trebuia, fatal-
mente, să distrugă, în lumea empirică,
faptul. Deacum nu va mai exista uni-
tate, nici absolut, nici obiectiv”²⁾.

În ceea ce privește substituirea sub-
stanței prin funcțiunea ei — lucrările
lui Bertrand Russel și Ernst Cassirer
sunt revelatorii în acest sens. Amândoi
se întemeiază pe pluralismul lui Charles
Ranovier, gânditorul francez despre
care și James ne spune că „l-a influen-
țat în timpul anilor șasezeci, și fără
de care nu s'ar fi putut scutura de su-
perstiția monistă, sub imperiul căreia
trăise până atunci”³⁾.

Ce susțin autorii pluraliști?

Combătând unitatea substanței, care
formează materia cunoașterii și despre
care ne vorbiseră Spinoza, Leibniz și
chiar Kant — Russel se apropie de
părerea lui James și a neorealștilor a-
mericani, afirmând că „substanța lumii
nu este nici mentală nici materială, dar
neutră, și din această substanță neutră
este făcută atât lumea mentală cât și
aceia materială”⁴⁾.

Prin urmare nu numai că întreaga
realitate nu ne este dată prin rațiune,
așa cum susținea raționalistii hege-
lieni⁵⁾, dar nu se poate vorbi de o to-
tală adevare între realități și logică în
primul rând pentru că „realitatea”,
(„substanța”) nu este unitară, nefiind
creiată de logica rațională.

Renouvier, întemeietorul școlii plu-
raliste, a susținut cu energie că realul
se compune din fenomene discontinue,
în timp și spațiu, iar pentru Ernest
Cassirer „datul cognoscibil” se rezolvă
în „funcțiuni pure ale cunoașterii”⁶⁾.

Categoriile kantiene nu mai sunt for-
me fixe ale spiritului, dar motive vii
ale gândirii „care îi străbat multiplici-
tatea formelor particulare și se reali-
zează prin creația și formarea de cate-
gorii mereu nouă”⁷⁾.

Prin urmare pe deoparte se afirmă
dinamica și multiplicitatea fenomenală
a materiei — pe de alta mobilitatea ac-
tivă a intelectului, această matcă for-
mală care elaborează cunoștințele nos-
tre despre lume, și în a cărei stabili-
tate s'a crezut odată, nădăjduindu-se o
cunoaștere certă.

Paralel cu ideea despre unitatea
substanței (materiei) s'a zădărnicit deci
și creditul absolut pe care cei din ve-

cul trecut îl făcuseră logice, ca me-
todă a cunoașterii. Autorii moderni ai
idealismului raționalist se depărtează
esențial de punctul de vedere al feno-
menalismului logic, inteligenții i se re-
fuză posibilitatea de a crea „concepte”
unitare și absolute despre realitate, ea
putând cel mult, să elaboreze raționa-
mente, și să stabilească „relațiuni”, la
infinit, între materie și cunoaștere.

Wundt, Goblot, Cassirer și în special
Lion Brunschvieg — sunt autorii cari
vor să asigure conștiinței o „libertate
spontană” de a crea valorile de justi-
ție, adevăr, etc. — pe bază de „jude-
căți”, ținând contact strâns cu realita-
tea însăși, deci abandonându-se ideea
de „concept” (reprezentarea lumii pe
potriva logice cunoscutului, prin sim-
plă deducție).

Am zice că asistăm la o „spirituali-
zare” a logicienilor, ceea ce adevărește,
odată în plus, cât de necesar și afund
este înscrisă existența absolutului în
cugetul omenesc. În felul lor, adică fă-
rămîțând realitatea, în loc să o recon-
stituiască (aceasta ar fi și o imposibilitate
pentru metoda logică) — autorii rațio-
naliști militează, totuși, pentru achizi-
ționarea absolutului, cu toate că întreb-
uintează o modalitate în cunoaștere,
în stare să relativizeze orice cunoștință.

★

Rabeau distinge un al treilea aspect
al relativizării realității, adică negarea
absolutului experimental. Faptului i s'a
substituit de către școala raționalistă
a lui Bergson — fluxul intuițional. Ne
referim în deosebi la faptul psihologic
— deși Bergson susține că între lumea
externă și imaginile conștiinței noas-

tre nu există vreo deosebire de opti-
că. Toată realitatea se topește în mate-
rialitatea vie, a memoriei intensificată
de „elanul vital” într'o perpetuă evo-
luție, într'o „durată” continuă.

Ne reamintim că Jules de Gaultier
taxa bergsonismul drept o altă reedi-
tarea a absolutismului în cunoaștere, de
astă dată înlocuindu-se „fantomile rațio-
nii” cu acelea ale „duratei pure”⁸⁾.

Rabeau are însă dreptate când vede
în intuiționism, o altă direcție a rela-
tivismului în cunoaștere.

După cum rațiunea încercase, fără
să izbutească, a cuprinde „întreaga re-
alitate” pe cale de concept logic, tot a-
semena „intuiția” duratei nu poate e-
puiza cunoscutul, cu atât mai puțin cu-
noașterea. Dealtfel, trebuie menționat
că amândouă aceste școale, diametral
opuse ca metodă, prezintă totuși fami-
liaritatea „obiectivă” de a se referi la
realitatea fenomenală, deci la faptul
cognoscibil, iar nu la existență.

1) „Réalité et Réactivité”, Paris, 1927, p. 140.

2) Op. cit. pag. 141.

3) Vd. James: „Introduction à la Philosophie”, trad. Picard, Paris, 1926, pag. 202, nota 1.

4) B. Russel „Analyse de l'Esprit”, Payot, Paris 1926, pag. 8.

5) Sunt frumoase rândurile lui Gaston Ra-
beau: „...nu mă credem în acest hegelianism;
este clar că prea mult fortuit se găsește în
deducțiunile, trase drept consecințe necesare,
ale principiilor imuabile” (op. cit. pag.
139-140).

6) Cassirer „Das Erkenntnisproblem in der
Philosophie und Wissenschaft der neueren
Zeit”, pag. 18, t. I. Cf. și R-beau, op. cit. pag. 4.

7) L. Brunschvieg: „Les ages de l'intelligence”, Alcan, Paris, 1937 și „La Philosophie
de l'esprit”, Revue de Cours, pag. 1322, 1332.

Sensul unei Coroane

de CONSTANTIN STELIAN

Polimorfismul sufletesc e ceva cu neputință de încadrat într-o formulă.

Psihologii din toate timpurile au mărturisit cu onestitate că sufletul omenesc scapă unei definiții absolute, în raport direct cu multiplicitatea de manifestare pe care acesta o prezintă.

Poți aprecia bunăvoința și pricepera cutăria, prin exercițiul profesiei sale; poți constata dragostea sau răutatea aceluiași, prin manifestările sale în diverse împrejurări de bucurie sau de grea cumpănă; nu te poți pronunța, însă, asupra structurii sufletestești a cuiva, asupra adâncimilor intime ale unui eu, pe care nu le poți pătrunde decât prin surprinderi, în ocazii excepționale, de sbucium sau luciditate, cum marea trădează vârurile unor stânci subaquatice, în timpul furtunii sau planetei, configurația emisferică, în nopțile cele mai senine, în rari-trecere la perigeu.

Homme, nul n'a sondé le fond de tes abîmes! exclamă Baudelaire.

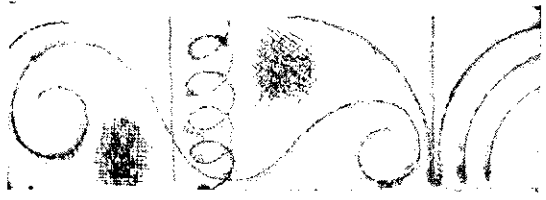
Înțelegerea apropielii o putem realiza prin așa numita proprietate de transfer a eului. Aceasta, însă, e cu puțință în cazul semenilor noștri pentru care identitatea de situații este posibilă prin apropierea clasei sociale, neajunsurile materiale sau morale, mai mult sau mai puțin obișnuite. Când raportăm toate aceste considerații la sufletul unui rege „proprietatea de transfer” devine cu mult mai neputințoasă, dacă nu chiar complet inoperantă.

Polimorfismul sufletesc fiind același, nu poți prinde decât anumite fațete, și pe acestea, de multe ori, imprecise; razele de lumină au un joc nestatornic pe lucii cristalini în care se refractă; trebuie să cunoști, cât de cât, legile după care se formează unghiurile acestui joc. Și totuși, cunoașterea lor nu-ți dă totul, ea poate forma pentru cel priceput punctul de plecare al intuiției.

...Multe dintre capetele încoronate, în absolutismul lor, au ținut osebiri tranșante față de popor, crezând că astfel se vor impune mai efectiv drept întru chiparea Divinității terestre. Lipsa legăturii între conducător și conduși, a dus însă la căderea Tronurilor, la sfărâmarea Coroanelor. Numai acolo unde contactul cu realitatea n'a fost ignorat, unde trecerea de la suflet la suflet s'a menținut într-un raport de consubstanțialitate, acolo durată peste veacuri și-a consolidat punțile.

POEME IN PROZĂ

de NELA STROESCU

CANTEC FARA GLAS PROOROCUL ILIE

Pentru un ban, nebunul satului, mi-a cântat din vioara lui fără strune, cântec fără glas.
Aplecând adânc fruntea lipsită de gând, pe lemnul tăcut, cu mâna ușoară arvăntă arcuș — o ramură verde. Și cântecul prea gingaș ca să fie auzit, s'a înălțat ca fumul de tămâie.
Gândurile mele mute, voi de ce cădeți neputințoase?

FRUMUSETE UITATA

Cărarea o măcinată de vreme, podurile de meșteacăn alb s'au năruit peste isvoarele înguste. Dar blând lăsată pe oblânc, la poalele brașilor cu aromă tare, poiana e frumusețe dăinuitoare.
Tăcerea o stăpânește ca o vraje.
Din iarba pălilită de bruma timpurie, brândușe înalță flori liliachii. Flacări mici, reci și nemișcate ca deasupra unei comori — în soare — brândușele cuminiți, veghiază poiana uitată.

VARVARA-BALASA SALTIMBANCII

Varvara-Bălașa. Domnul tău te-a bătut, te-a judecat și socotind că înțelegi ce e peste puțință, te-a osândit pentru necredință.
Și gâtul tău de iasomie, menit doar mărgăritarelor să-l sărute, l-a mușcat secura cu buza subțire.
De-atunci, în paharele lungi de argint înflorit, vinul ajunge la buza Domnului tău, coclit...
Scarele îl doare, luna îi seacă inima.
Varvara-Bălașa, l-ai blestemat, te-ai răsunat, sau l-ai iubit cu adevărat?

BATRANA

Toți sunt duși la muncă, ea a rămas acasă cu găinile și vițelul mic cu picioarele groase.
Cărpind, se mută pe prispă după soare; morfoleşte din gingii și, poate — gândește.
În obrazul de iască, ochii mici și cețoși clipeșc des.
O puică albă și moțată se apropie de ea cu grijă. Bătrâna zâmbește larg, desvelind gingiile putrede.
Doamne, și gura asta a fost sărutată cu drag!

Este foarte demn de reținut faptul cum considerații similare celor de mai sus n'au fost comentate de copiii acestui pământ, unde regalitatea s'a remarcat drept „o necesitate și nu o tradiție”. Cel puțin, contemporaneitatea Tării Românești ne încredințează de aceasta.
(Urmare în pag. 6-a)

FLACAUL

În zăgrăveala veche, Proorocul are barba sburlită și mijlocul încins cu tei.
Mâinile care au chemat pe Jehova îi stau pe genunchi — ostenite.
Pustiul — de tocte părțile îl cuprinde.
Din asfințit, rotind, doi corbi mari cu demânare în ciocuri, își ciuntesc sborul pe zidul coit.

Deasupra chimirului greu ferecat, flacăul înalță trup de trestie. Vântul îi flutură cămașa albă. — la pălăria mică scilipește fiocul de beteață.
Când trece pe podeț, tropăe cu ghetete înadins prea mari.
Nu-i lua în seamă mâinile negre și cojite, privește-i doar ochii albaștri.

În țărâgul de negustori cuminiți, biserica gotică cuprinde toată piața în umbra ei.
Acolo au poposit odată trei saltimbanci slabi și o maimuță cu fes roșu.
Stâlpii trapezelor s'au ridicat iute, până seara a fost însemnat cu var și cercul în care avea să umble maimuța pe bicicletă.
Lumea se strânse — jocul începu.
Trupurile subțiri săgetară văzduhul, ca păstrăvii de munte unda.
Dar moartea lovi.
Cum se prăvește câte o pasăre albă, oboșită de multă cale peste ape, așa căzu și saltimbancul.
Mulțimea năvăli ca o mare.
Maimuța scoase țipete ascuțite.
Pe sub sprincenele ogivelor, biserica privi, — nemiscată.

NOAPTE

Pe sticla cerului, sunt zăgrăvite stele albastre ca ochii de păun.
Din răscruce, neagră, moara securatului pândește.
Printre sălcile cu trunchiuri chinuite, apa iazului e un satâr lepădat, pătat de sângele umbrelor, — iar tu nu vii, să trecem împreună drumul cântând.

Valsul de adio

Ca o lozie 'n luncă, mlădie,
Te-apleci toată sub valuri de vânt
Și cu strania melodie
Te desprinzi și tu de pământ.

Este prima înfiorare
La contactul cu cerul; și nu-i,
În astrala orchestrei chemare,
Loc pentru zâmbetul lui.

Îi simți privirile grele
Și tremuri sub brațul său, — totuși
Luneci ca'n umbră de lotuși,
Sub năluciri de stele.

În trupul tău răscolit
Dureros, ca o rană vie,
Cu degete lungi de-armonie,
Sufletul pare-adormit.

Sub pleoape un dor ți se frânge
Și parcă ai vrea să-l alungi:
„Note profunde, prelungi,
Nu-mi mai vibrați în sânge”.

Nimeni nu știe ce punte
S'a surpat sub rotirile-ți bete
De ritmuri: simțit-ai pe frunte
Strania morții pecete.

Evantaiă involt foșnitoare —
Rochii lungi alunecă 'n jur.
Dar tu ai, sub pleoape stelare,
Ochi înecați în azur.

Porți în suflet acest zvon de mătasă
Ca pe-un nostalgic suspin.
Lozie lin unduioasă,
Te vei frânge sub negru destin.

VICTOR MAGURA

Tie

Fruntea, pe marmura albă mi-o plec.
Deschid înalte porți, ca să trec
În lumea formelor pure și vii,
A eternelor — limpezi — melodii.

De-aceia, daltă măiastră îmi fur,
Să caut în piatră — duh și azur;
Să simt că te'nalți din zile și nopți —
Deapururi — sub bolta eternelor porți.

Și daltă despică tăcerile:
Cresc muguri, s'alintă vrerile.
Vuete, hoarde de liniști și cânt,
Fug, line — năluci, pe largul pământ.

Dar ce-aud? Ecoul mă chiamă
Să urc munții cu stânci de aramă.
Să-mi sap în piatră — unicul semn,
Chemare nu mai simt și nici îndemn!..

(Povară de ani de ce să-ți adun,
Când anii se duc ca norii de fum?
Nemurirea ta e'n cei care mor
Și nu-i Nemurire — ci visele lor).

Statuă — poezie — fecioară
Te caut în cerul de seară
Te caut în zarea pământului
Te caut în ropotul vântului.

Te aud cum treci pe albele culmi —
Și'n clinchet de unde salbele-ți suni.
Cum noaptea pe valuri — luna o chemi
Și'n dans de umbre lumina ne-o cerni.

Cu zorile-albastre somnul din rău,
Îl plimbi șagalic prin lanuri de grâu.
În chiotul vieții — iarăși — crești
Pe drumuri cu soare: împărătești.

Statuă — poezie — fecioară
Ești cerul din mine și de-afară.
Ultimul cântec — ultimul faur:
Nemuritoare frunză de laur.

ION A. BUCUR

Oscar Wilde regăsindu-se

de VLADIMIR DOGARU

Istoria literaturilor înregistrează uneori scriitori, care, deși de geniu, se lasă atât de mult târâți de plăcerile vieții, încât se uită pe sine. Edgar Poe a atins pragul de sus al creației artistice, dăruind lumii opere nemuritoare, dar n'a fost în stare să se desbure de viciul beției. A murit sechestrat de borfași, la Baltimore, într-o sală de vot, după ce golise pe furii câteva sticle de alcool. Baudelaire a fost un detractor. Verlaine a trăit în noroiu. Insuș Dostoievski, a cărui operă trece drept cea mai apropiată de puritatea ortodoxă, a dus o viață plină de patimi. Fiecăruia i-a lipsit voința de a se lecu de cutare și cutare păcat. Niciunul n'a amestecat însă viața cu arta. Poc a fost un desfrânat; poezia lui abundă totuși de candoare și nu are niciun accent senzual. Păcătoșenia lui Baudelaire și Verlaine nu s'a prelungit și în operele lor. Romanele lui Dostoievski sunt în contrast profund cu infernul vieții sale.

Scriitorii de mai sus, și alții de feul lor, cu tot iureșul anormalității, au avut numeroase și puternice momente de regăsire. Poc ar fi fost profund recunoscător celui care i-ar fi sburat creierii, fiindcă, după fiecare exces de alcool, remușcările îl roadeau amarnic. Se hotăra să se abtăie, promitea că nu va mai bea, dar fără succes. Baudelaire și Verlaine au cunoscut și ei calvarul muștrilor, iar Dostoievski pribegea săptămâni întregi pe străzile Genevei, zdrcinat de pierderile dela masa verde (joc de care nu s'a putut lăsa până la moarte), punându-se astfel în contact direct cu tragedia neantizantă a decăderii. Cine știe câte planuri de îndreptare nu-și vor fi făcut, și cine știe sub câte forme antipodice nu se va fi manifestat — în operele de mai târziu — acest suspin de renaștere spirituală!

Cazul lui Oscar Wilde e tipic, nu atât prin ce a scris după ispășirea pedepsei (societatea londoneză l-a condamnat la doi ani închisoare pentru invertire), ci prin ceea ce avea de gând să scrie. Noua sa concepție despre lume a rămas nerealizată artisticeste, fiindcă, la câva timp după eliberarea din temniță, a murit. În formă de scrisoare, Wilde și-a expus, biciuindu-și nemilos apucăturile anterioare, crezul său din urmă. E interesant, fiindcă cuprinde convertirea la viață a unuia dintre cele mai mari genii.

În istoria succesului, gloriei și avuției, nimeni nu le-a avut atât de mult și pe câteștrele, ca Oscar Wilde. Pieșele lui se jucau aproape fără întrerupere, la Londra și Paris, și genul său era unanim recunoscut. Băiat de nobil, avea totul la îndemână. Scrierile îi aduseră în curând un venit enorm. Stătea în relații cu oamenii, arta și cultura veacului său și se părea că zorii îi dăduseră tot. Dar, plictisit de a fi pe înălțimi, Wilde acceptă de voie coborișul, în căutare de noi senzații. Începu să fie, cu propriile-i cuvinte „un flâneur, un dandy, un om de modă”. Se înconjura acum de firi slabe și de minți ușoare. Culoarea plăcerea de oriunde și oricum. Ceeace fusese paradoxal în sfera gândirii, ajunse perversitate în sfera pasiunii. Își neglija căminul pentru apucături ce nu se pot spune. Își aruncă noroi peste mărgăritarul sufletului și sfârși printr-o rușine groasănică. Fu judecat, condamnat și vârlit în închisoare. „Trebuie să mărturisesc — scrie el — că m'am ruinat singur, și că nimeni, fie mare sau mic, nu s'ar putea ruina decât prin mâna lui. Sunt gata să recunosc, deși mulți nu se vor fi așteptând în clipa de față. Această nemiloasă învinuire o aduc fără milă împotriva mea”.

Odată svârșit în temniță, Wilde începu a se regăsi. Timp de doi ani de zile, după ce-și termina de spălat dușumelele și primea dela pasnic aceeași și aceeași scârboasă mâncare, își nota într'un caiet glasul remușcărilor, cu o sinceritate uluitoare. Însemnările fură botezate *De Profundis* și adresate prietenului Robert Ross. Ele aruncă lumină asupra întregii sale firi și cuprind în plus numeroase destăinuirii literare, relativ la operele din trecut și la cele din viitor, rămase din nefericire numai sub formă de concept.

N'am pricepe îndeajuns de bine bizara și totuși geniala lui personalitate, dacă n'am ține seama de cele două mari evenimente, ce i-au influențat deopotrivă de puternic viața: înăia răscruce a fost când tatăl l-a dat la Oxford, secunda când Societatea l-a trimis la pușcărie. Universitatea i-a desvăluit un secret: plăcerea. Închisoarea altul: durerea. Sub impulsul plăcerii a crecut, ce-i drept, opere nemuritoare, dar ca om s'a prăbușit. Sub îmboldul durerii s'a renăscut; ce-avea să scrie în delirul acestei *vita nuova*, bânuiam că n'ar fi fost cu nimic mai prejos de cele de până aci. De fapt, ceva din farmecul durerii a dat și în operele de mai înainte. În „Prințul Fericit”, în „Dorian Gray”, în „Salomea”, nu odată a simțit Wilde tremurul desnădejdiei, venit

(Urmare în pag. 6-a)

Capela „Stella Maris” din Balcic, în care se află inima Reginei Maria

Mesianismul dostoevskian

de GEORGE SBARCEA

Dostoevski
(După tabloul pictorului Serov)

Care dintre marii scriitori ai literaturii universale s'a identificat cu spiritul poporului său, în măsura în care Dostoevski a făcut-o? Care dintre titanii literaturii slave a tălmăcit cu a tăta forță, spiritul paradoxal și confuz, sufletul muncit de chemări multe și prăpăstioase al poporului rus? Într-adevăr, climatul spiritual al poporului aruncat de împrejurările istorice între două continente distincte, climat bănuțit de arșițe grozave și geruri înfrigoștoare — întocmai ca și climatul fizic — a găsit în scrisul fostului ocaș siberian, cea mai credincioasă și mai expresivă tălmăcire. Dostoevski a înțeles mai bine decât oricare creator rus, că sufletul rusesc nu este imaginea fidelă a pustiului neclintit și stinxiene pe care o locuiește, ci că el urmărește mobila arhitectură a unei alte pusti: stepea clătinată a mării.

Bucată din ființa Rusiei — după cum bine l-a definit Oswald Spengler, — Dostoevski, în întreaga lui operă, trădează caracteristicile sufletului slav. De o mobilitate perpetuă, desechilibrat și chinat de acea criză de definire geografico-spirituală, etichetată mai târziu sub denumirea de eurasianism, mistic nativ și ortodox prin practica credinței, toate aceste trăsături se potrivește scriitorului cași poporului său, deopotrivă.

Acea neliniște metafizică ce se strecoară de-alungul cărților lui, ca un freamăt de ocean nordic bănuțit de cumplite vijelii, nu este altceva decât criza de definire a sufletului rus, decât căutarea de adevăr a acestui suflet mistic și primitiv, care abia își trăsește copilăria. Oare istoria căruia dintre popoarele continentului a cunoscut extremele prin care țara lui Petru cel Mare a trecut? Care dintre popoarele lumii a fost mai biciuit de setea aflării unui liman stornic, a unui liman potolitor de osteneala drumetiei îndelungate? Dostoevski a înțeles, adică mai mult decât atâta, a trăit în toate fibrele ființei sale destinul sufletului rus. Și cine altul decât un rus putea să scrie „Crimă și pedeapsă”, „Frații Karamazov” ori „Poseadații”, — să realizeze acel tip unic de scriitor din literatura universală, scriitorul realist-fantastic, cum singur se definise Dostoevski.

Intuiția lui artistică sesizează esențialul manifestărilor vitale și străbate până în miezul vieții: la spirit. Iată de ce greșesc aceia care îl socotesc pe autorul lui Raskolnikov un simplu scriitor psiholog, atunci când el, dincolo de fenomenele psihologice, caută metafizica, spiritual, alfa a întregii vieți sufletești. Disecția literară a lui Dostoevski nu este una psihologică, ci e o disecție metafizică. Și la această căutare, la această descoperire și deghiere din fenomenele psihologice, complexe și incoherente, a principiului spiritual, motor al legilor sufletului, se poate rezuma întreaga tematică a scrierilor sale. Viziunea lui genială surprinde aceste elemente esențiale și deaceia personajele lui nu mai sunt tipuri comune, ci sinteze ale extremelor sufletu-tești, halucinante și firești totuși.

Opera lui Dostoevski a fost tălmăcită și răstălmăcită de mulți cărturari; puțini au reușit însă să-i desvăluie substanța literaturii sale. Dintre acești puțini, d. Nichifor Crainic a fost acela care, judecând prin prisma ideologiei sale ortodoxe, a știut să sesizeze mesianismul dostoevskian. Mesianism care constă din adăncă convingere, că singurul dinamism creator de adevărată armonie universală, este iubirea: principiul vieții. Ura e distructivă, iubirea constructivă. Și cum toate suferințele omenirii rezultă din acest spirit distructiv al urii, singură armonia iubirii este leacul neliniștilor noastre metafizice. Făpturile cărților lui, torturate de patimi și îndoiele, de păcate și înfrângeri, cearcă să-și clădească o lume nouă, fictivă și rațională. Armonia universală de esență paradisiacă se poate însă restabili numai ținând seamă de cele ce spune unul dintre eroii cărților sale: „Esențialul e să-ți iubesti aproapele ca pe tine însuși, iată ce este esențial, fără să mai fie nevoie de altceva. Imediat vom ști cum se reclădește Paradisul”.

Revolta luciferică, nevoia de cunoaștere, a născut excesivul individualism, a scos din uz legea supremă a iubirii. Toți eroii lui sunt mușcați de colții acestui individualism tragic, care îi scoate din ritmul comun de viață, îi face stigmatizați, oameni fără umbră, fără rădăcini în realitate. Negativiști și destructivi, eiucid, se spânzură ori sfârșesc demenți. Dar din acest cataclism se desprinde eroarea fundamentală a falsificării sensului real al vieții și mesianismul dostoevskian.

Mesianism care constă în concepția că răul e un vid, o absență totală a binelui, iar binele, principiul lumii, spune d. Nichifor Crainic, scriind despre titanul spiritual rus, — și continuă: „Sensul primar al vieții constă în contactul permanent cu marele tot, contact ce se statornicește prin sistemul iubirii”. Dar mesianismul dostoevskian se

întrevede în cuvintele starețului Zosima:

„Frații mei, să n'aveți teamă de păcat; iubiți pe om chiar în păcat, e imaginea dragostei divine și nu e ceva mai mare pe pământ. Iubiți creatura în totalitatea ei și în elementele ei, fiecă frunză, fiecă rază, animalele, plantele. Iubind fiecă lucru, veți înțelege taina dumnezeiască în lucruri. Omule, nu te ridica mai presus de animale; ele sunt fără prihană, pe când tu, cu marea ta mârjești pământul prin apariția ta, lăsând în urmă o dără de putreziciune. Iubiți în deosebi copiii, că ei deasemenea sunt fără prihană, ca îngerii; ei există pentru a mișca inimile noastre, pentru a le purifica, ei sunt pentru noi ca o indicație”.

E sămburele de lumină care străbate cu o forță mesianică întreaga operă a lui Dostoevski.

CHARLES MAURRAS: „La dentelle du rempart”

„La dentelle du rempart”, — cuvinte care ar sta bine ca frontispiciu unei culegeri de poeme — e titlul unei substanțiale antologii maurrasiene, de pagini civice în proză și versuri, pe care o publică, însoțită de o prefață omagială, editorul Bernard Grasset.

Ideea de a strânge laolaltă pagini de doctrină, de polemică și de vibrantă recunoștință, — pagini care poartă toate semnul patetice lupte dusă de o jumătate de veac în slujba regalității și a naționalismului francez — pare să nu corespundă îndeajuns intenției care călăuzește alcătuirea unei culegeri de „pagini alese”: aceea de a prileji o plăcere desintereșată. Iar după cum creneurile întăririlor unei cetăți, locuri de pândă și de atac, pot fi admirate fără teamă, și pentru grația profilului lor dantelat, tot așa antologia de față are semnificația unui răgaz, a unui armistițiu „între două salturi” când e îngăduită și posibilă contemplarea liniștită a unor armonii și frumuseți gratuite „care pot să emoționeze cu un interes egal pe agresor și pe apărător”, — deci cu atât mai mult pe acel care caută doar plăcerea și folosul lecturii pentru ea însăși.

Cititorul care întâia oară ia contact cu gândirea lui Maurras, din aceste pagini civice va fi isbit de două trăsături dominante ale ei: un simț puternic al realității imediate, al realității care se formează și se transformă neconștient, și de precăderea acordată eredității, înțeleasă în funcțiunea ei de continuitate istorică, de memorie și de tradiție vie.

Charles Maurras nu este un căutător de esențe, de abstracțiuni și utopii, — cărora le preferă neconștient plenitudinea concretă a realității istorice, ci el e „omul timpului său” care se uită împrejur și ține seamă de tot ce observă.

Din acest simț al realității, al concretului plastic decurge concepția despre patrie, care în doctrina maurrasiană este elementul stornic, al „pământului pe care au trăit strămoșii”, — națiunea fiind elementul dinamic și viu care asigură continuitatea de rasă „identitatea de spirit și sânge”.

De patrimoniul comun, care e opera veacurilor trecute și rodul agoniei strămoșilor, ne folosim cu toții și cu acest prilej, Maurras observă cu o pătrundere admirabilă, că nu există desmoșteniți, că „omul este un moștenitor”.

E o concepție a cărei căldură și intimitate cuprinde în aceeași îmbrățișare, pe toți membrii marelui familii naționale.

asigură durată este existența unei memorii colective. Neomenescă este uitarea. Memoria popoarelor le asigură mântuirea. „Monarhia nu este nici universală, nici veșnică — scrie Maurras. Veșnică, universală este guvernarea familiilor, hereditatea”. Și în alt loc: „Patriotismul nu se mărginește la dragostea de pământul natal. El cuprinde memoria și religia trecutului”.

Denunțând primejdia idealurilor de pacificare și dreptate universală, inaplicabile în fapt și în prezent pentru că sunt lipsite de rădăcini în trecut, Maurras caută în tradiția vie a istoriei, „condițiile prime și fundamentale” ale acțiunii lui politice. Se va înțelege atunci preferința acordată legilor istorice și disprețul față de legile abstracte, predilecția pentru „libertățile particulare”, oricât ar fi de restrânse, dar practice, accesibile și critica aspră pe care o aduce libertății teoretice, enunțată ca principiu de temelie al doctrinei liberalismului: „Libertatea-principiu stabilește o regulă care confiscă metodic forțele și libertățile particulare; ea se laudă să creeze singură și să constituie libertatea fiecăruia, dar în practică, istoria o dovedește, acest individualism slăbește pe indivizi”.

Am încercat să schițăm numai câteva din aspectele esențiale ale gândirii maurrasiene dar bogăția și puterea ei de convingere, logica strânsă și argumentației și vibrația comunicativă a indignării, robustețea și armonia expresiei sunt însușiri ce nu pot fi decât indicate, pe care le relevă cu imbelșugare lectura acestei antologii.

JACQUES CASTELNAU: „LE MARÉCHAL DE SAXE”

Numele de femeie și acela de câmpuri de bătălie se întâlnesc deopotrivă și tot atât de des în atrăgătoarea biografie a mareșalului de Saxa, semnată de d. J. Castelnau.

Cât privește pe cele dintâi, se pare că mareșalul a avut o deosebită predilecție pentru femeile din tagma artistelor, dintre care vom aminti doar numele celebrei tragediene Adrienne Lecouvreur, care și-a vândut bijuteriile și vesela ca să-l ajute să obțină ipoteticul tron al ducelui Courlandei.

La înfățișarea seducătoare a acestui „enfant de l'amour” bastard al electorului Saxoniei și Aurelei de Koenigs-mark se adaugă aureola gloriei militare câștigată pe câmpurile de luptă. La 15 ani se bate ca un erou la asediul Stralsundului, împotriva suedezilor lui Carol XII și un an mai târziu ia comanda unui regiment.

„Fără pată” nu a fost Maurriciu de Saxa, dar a fost desigur „fără teamă”, — cel mai neînfricat oștaş al tinidului său. A avut vicii care

erau ale veacului și virtuți personale și pentru că timpurile erau așa, a putut străbate prin cele dintâi, dar a știut să se mențină datorită celorlalte.

Victoriile pe care le-a câștigat în slujba Franței — împotriva căreia luptase pe vremuri, în armatele aliate ale prințului Eugen și generalului Marlborough — la Bruxelles, Lawfeld, Rancaux și mai cu seamă la Fontenoy, au adus ultimele străluciri de glorie militară a marșalului francez, ridicând la apogeu prestigiul lui Ludovic XV. A fost răsplătit cu suprema distincțiune ostășească: titlul de „Mareșal de câmp al armatei regelui” pe care numai Turenne îl purtase și la care în zadar răvneau prinții de sânge dela curtea Franței, geloși de ascensiunea virtginoasă a bastardului.

Frederic II își arată bucuria de a-l fi avut ca oaspe, câteva zile, scriindu-i lui Voltaire, în felul următor: „L-am văzut pe eroul Franței... pe acest Turenne al veacului lui Ludovic XV. Convorbirile cu el m'au instruit, nu în cunoașterea limbii franceze, ci în arta războiului. Mareșalul acesta ar putea fi profesorul tuturor generalilor din Europa”.

La castelul Chambord, unde se retrăsese la sfârșitul lui Noiembrie 1748, inactivitatea la care-l silea o viață întreagă de plăceri, îi dă frâu

Compoziția românească în stagiunea trecută

de ROMEO ALEXANDRESCU

Este știut că numai o modestă fracțiune din muzica scrisă în decursul unui an reușește să devină auzită, părăsind temnița întunecată și adesea perpetuă a mapelor. Deși, odată așternută pe portative, o compoziție ia ființă, muzica nu se judecă, obicnuit, decât după ieșirea din carioane, întocmai ca literatura dramatică a cărei existență publică începe din moment ce este jucată. Cu deosebire între muzică și titlu că, mult mai mari pot fi surprinderile produse prin reprezentarea unei lucrări dramatice, mult mai neașteptate efectele obținute, de cât ale unei muzici, care își mărturisește cu mult mai precis valoarea, dinainte de a fi executată.

Totuși, ratificarea valorii unei compoziții muzicale rămânând, convențio-

nal, tot în funcțiune de audiența ei, înregistrarea ei în repertoriul public mai bine zis, făcându-se după execuția ei, nu vom așterne aci de cât lucrări date la iveală în concertele sau spectacole. Deși literatura noastră muzicală s'a îmbogățit cu mult mai multe opere. Se cuvine să ocupe primul loc în cadrul subiectului ce comentăm, compozitorul Dimitrie Cuclin, căruia i s'a decernat recent premiul național pentru muzică. Act de recunoaștere și cinstită oficială a unei opere compozitive reprezentând o activitate și o capacitate de creație definitiv manifestate, premiul național trebuie considerat, în cazul d-lui Cuclin în special, o recompensă națională adresată atât unui compozitor, cât și unui cărturar capabil să amplifice domeniul strict muzical, stabilindu-i legăturile și contingentele pe care le prezintă cu alte discipline ale gândirii umane.

Dimitrie Cuclin, este unul din puținii artiști care a înțeles să adăncească știința creației în marile ei probleme de ordin general, stabilindu-și un sistem de gândire pe care o lungă cercetare a psihologiei, a esteticii, a vieții și semnificației formelor muzicale l-a ramificat pătrunzător în inșeși celulele generatoare ale artei.

Operele muzicale, teoretice, literare, ale d-lui Cuclin, sunt roadele unei răvine intelectuale neobosite în căutarea adevăratelor vite ale marilor realizări ale spiritului omenesc. Un catalog muzical în care rubricile simfonice, ale muzicii de cameră, religioase, concertante instrumentale, dramatice, se împart în felurite subsecții, cuprinde un foarte mare număr de lucrări, din care d. Cuclin a dat la iveală numai o mică parte. Un tratat de estetică scris inițial în limba engleză, o traducere a poeziilor lui Mihail Eminescu în limba engleză, poeme literare, trei sute de Sonete, studii, critice, polemice, chestiuni de știință muzicală, constituie un activ neobicit de masiv pentru compozitorul și omul de carte Dimitrie Cuclin.

În clipa de față, d-sa este pe cale să le adauge un concert pentru pian și o versiune definitivă a operei d-sale „Traian”. O altă operă a d-lui Cuclin, „Agamemnon”, va fi cântată în viitoarea stagiune, la București.

Trecând la obiectul însuș al cronicei de față, amintim concertul simfonic al orchestrei „Radio” dat la Ateneu și condus de autor, în care d. Cuclin a prezentat concertul d-sale pentru vioară și orchestră și simfonia II, ultima d-sale orchestrală terminată. Continuitatea deosebită de mlădioasă a melodismului din concertul pentru vioară, largimea generală a liniilor, a proporțiilor, planurile cu orizont deschis al desfășurării atât din această lucrare, cât mai ales aflate în simfonia II-a, au putut lămurii concepția compozitivă și consecvența tehnică pe care și le-a apropiat compozitorul, care în chipul de a cugeta și exprima muzica a înțeles să-și reflecteze cât mai fidel convingerile și personalitatea.

Lucrări care s'au înscris în conținutul însemnat al primelor prezentări „muzicale, au aparținut și compozitorilor Paul Constantinescu, Sabin Drăgoiu, Mihail Andricu și Zeno Vancea. Cronica muzicală viitoare le va fi închisă.

Ecou profund

Poate sub crengile stelelor stinse
mai zace departe pe țărături. In noi
imensa lumină sfâșiată de ploa,
ce nu mai freamătă pe ape n'tinse,
ce vânt o stinse...
ce vânt o stinse ?

Ne saltă pe frunte ca o stihie,
ne piere sub lacrimi și'n sterpul gând !
Peste visul nostru plâpând,
ca o aripă de fum cenușie,

lunatec adie...
lunatec adie !.

Din vraja ei prin vămile zărilor
pe arcele norilor cerul ne-aduse.
Albele jocuri de jar apuse,
sub cetini pierdute în spumele mărilor,
rămaseră zărilor...
rămaseră zărilor !

Și'n genele noastre mai stăruie încă
doar umbra acelu crepuscul de ceară...
Cenușa lui stranie ca pe-o comoară,
în amintirea noastră adăncă,
mai stăruie încă...
mai stăruie încă !.

ION ŢOLESCU-VĂLENI

Gânduri de vis

Când picură sângele cald, pe podea...
Vreau sgomotul lui să-l aud în ureche.
Să simt cum vibrează, ca fulgii de nea,
Când cad pe clopotnița veche.

In graiul lui cald, de licoare, de vin,
Vrăjit în cuvinte de basm, de descântec,
Să-mi piară lumina în dulcele chin...
S'adorm în zăbrele de cântec!

Așa mi-amintesc de durere și chin,
Trăind în lumina roșiată de sânge.
Duc clipe de ghiță, de timpuri ce vin...
Lumină ce'n picuri se stinge.

I. NICHIFORESCU

REFRANȚE 1914

Am reșinut carnelul învechit cu foile îngălbenite, găsit pe masa unui gospodar frunțos din com. Horodnicul de jos, județul Rădăuți, cu conștiința că reprezintă un document de excepțională valoare.

Insemnările de față, au cunoscut, după cum mi s'a afirmat, o largă circulație prin satele din județul Rădăuților. Trăcând din mână în mână, s'a pierdut astfel, cu anii urma autorului, George Tojan din Bahri-nești.

Scrisă în primele zile de prizonierat în Concirovo, Siberia, Noembrie 1914, poezia prezintă notația aproape zilnică a locurilor și împrejurărilor, de unde caracterul ei veridic, frust, de un realism nemăintâlnit în literatura populară.

Acest zguduitor document omenesc, e merit după părerea noastră, să ocupe un loc, apropiat de epica populară prin tonalitățile de stil și ritm interior, depășind cu mult, tot ce s'a scris în acest gen, prin materialul de viață utilizat și prin atitudinea de adâncă omenie și demnitate a autorului țărăn, desvâluind în acele timpuri calitățile primordiale ale întregii țărănimii bucovinene.

Ceace impresionează indesebi, e timbrul cenușiu, tănguitor de prea mare suferință. O resemnare rară, o umilință profundă creștină călăuzită pe luptător prin toate încercările și lăcomțiile țărănimii bucovinene.

Toți și-au făcut pe deplin datoria și mulți și-au lăsat osemintele pe pământuri străine. Cum nu și-ar face-o azi, când hotarele neamului îi ocrotesc? E dovada posibilităților lor de jertfă, cutremurătoare. Documentul lor de sânge și trudă, care se cere crezut și respectat.

IULIAN VESPER

În 3 August m'am îmbrăcat în mândur împărătesc în orașul Rădăuți și am șezut în Rădăuți 9 zile și în aceste 9 zile am ținut 24 ore Cantonirungsvache și în 10 August am jurat la steag. În 11 August am plecat pe jos la Hadic și în Hadic m'am suit în tren și am mers la Cernăuți și acolo m'am scoborit jos și am stat 3 zile și după 3 zile am mers la hranița la Noua Suliță. Și era o căldură, că îmbrăcăminte pe noi era, toată spumă, mulți soldați cădă la pământ de căldură și de greutatea ce era.

Și mergând noi prin satele Mahala și Boian, sta norodul cu mic cu mare, tânăr și bătrân cu vase cu apă și cu dulceți și da la soldați ca să-și răcorescă arsura ce o avea, le era milă la popor când ne vede așa negri de colb și de căldură și de spumele ce curgia depe noi. Și am mers până la hranița la Noua Suliță și am șezut 2 zile și 2 nopți în Șicragram, și n'am dormit de fel și am păzit fort de unde a vini nepretinut, și n'au venit, și după 9 ore de dimineață au venit Regimentul 36 Infanterie și ni-au abluțuit, și noi am venit napoi până la Boian, acolo am mas o noapte și dimineața am plecat iarăși la Cernăuți, acolo am șezut 2 zile și am făcut gițircă cu Artileria pe toloaca Horecii și după aceea am mers la Rarancia și am șezut acolo 6 zile și am făcut Viniri sară și șitengram, și Sâmbătă după amiază ni-am așezat în șitengram și ni-au spus ofițerii noștri să nu dormim, să fim treji și am stat toată noaptea și dimineața. Când să mergem la cafe, în loc de cafe ni-am trezit cu șrapnele ce ne trimitea Rușii din canone.

În loc de cafea s'au deschis un foc așa de grozav încât nimini nu putea să creadă, numai acela care au fost acolo.

S'au deschis focul Duminică dimineață la 4 ore și a ținut până la 7 ore seara.

Dar tot în ziua aceea după amiază am căpătat befeli ca să mergem asupra dușmanului și am eșit din decung și am mers prin ploaia cea de plumbi asupra dușmanului.

N'am căutat gard nici apă, nici păpușoi, nici răpi ce era pe acolo și am eșit pe o câmpie largă și ne-am întâlnit cu regimentul 41. Noi ne-am întors înapoi unde a fost ghefechtul și-am început a strânge morți și răniți depe câmpul de luptă.

Și am dormit acolo și a doua zi am stat până ce au îngropat morții. După ce au îngropat morții am venit iar la Cernăuți și am stat trei zile și Sâmbătă după amiază am avut alarma la Prut și am făcut decunguri și am șezut în decunguri până Duminică la 12 ore noaptea și iar a venit befel de alarmă ca să mergem de acolo, și când am intrat în Cernăuți ne-am îngrozit de poporul ce era prin orașul Cernăuțiului, și când am fost prin dreptul monumentului Maria Tereza s'au auzit două bubuturi groznice așa de tare încât Cernăuțiul s'a cutremurat și era așa de grozav și mare jele ne-a umplut de țipetele copiilor și a femeilor.

Bătrâni și tineri, mici și mari, în căruți și pe jos fugeau și noi am plecat spre Storojinet și așa era drumul plin de oameni cu trăsuri și cu vite și erau plânsuri de noroade, țipete de copii, răgnete de vite, de gândeai că acum e sfârșitul lumii. Și era o căldură așa de mare, încât ardea de viu.

Și nu era apă nicăieri decât câte o leacă prin ni-

ște bahne, unde și unde. Și care era mai înainte și uduu gura cate o leaca, care era mai napoi n'avea cu ce să-și răcorescă setea. Și tare au sărbuț bieiții soldați de greutatea ce o aveau în spate și de călătoria soarelui. Am ajuns în Storojinet și am mas acolo o noapte și a doua zi am pornit mai departe și nu știam unde mergem și am trecut prin Panca, Comarești, Sacoava Nouă, Lucavița, Berhomet și în Berhomet am mas o noapte, am mers prin sat Cereșni Vejnitz unde este o apă cu numele Cereșni și prin Cuturia Chercneniucă Košov. În orașul Košov au eșit popor mult care prive la noi și noi eram așa de uzi și plini de colb și glod și ploaia așa ca din cotă, și dia mândouă pașile urumului sta poporul cu caruși, cu mese pline de pâine, pome și tabac lei de lei și ne da la soldați și noi avia ne tragem de slabi și uzi și îngroziți ce eram, nu ne trebuia nimica. După aceea am venit în satul Uratăș prin Pistin și în Pistin am mas.

Dimineața am mers în Berezinca Nouă, în Berezinca Veche, prin Smerghia, Iașionau, Ciorna Slava, Luchna, Biloslave, Deietun oraș. În Deietun am șezut 5 zile. Am ținut 24 ore Trenvache lângă fabrica de sare. În ziua a 6-ia am plecat din Deietin și am mers prin satele Lojova, Stremba, Titus și am sosit în târgul Nadvorna și în târgul acela era ars cu totul și am mântac acolo de amiază și hodina 2 ore. Și ni-am pornit mai departe și am mers mai pe niște dialuri și văi, câmpii și păduri, și când am fost într'un dial mare, și cum mergeam noi pe drum au început a vini șrapnele din canonele rusului, și noi în dată am făcut șvarmlinie.

Prin decunguri, prin șanțuri, care cum am putut asupra dușmanului și am început și noi a-1 da napoi binele ce ni-1 da ci și am șezut până noaptea.

Și după aceea am mers mai departe așa cam la 15 kilometri și după cea au venit un befeli ca să ne întorcem un napoi și ni-am înturnat napoi și așa eram de slabi și de trudiți și la picioare avem beșici și așa ne durie ca cum am li călcat pe foc.

Și am slăbit așa de tare că nu ne mai videam unii pe alți de trudă și de necaz. Ziua și noaptea am mers așa cam la 60 kilometri. Și numai decât era de mers.

Și am stat ca la 2 ore pe câmp și am mers o liacă mai departe și am dormit acolo.

Și a doua zi, până a nu se vedea de zi, am mers mai departe și am venit iară la Deietun. Și am stat 4 zile. Într'aceia 4 zile am fost pe câmpul orașului acela și am făcut decunguri și am șezut o noapte într'ansile și dimineața am mers la feldpatrule pe câmp și păduri.

Și la 10 ore ni-am întors iară la Deietin și cum am ajuns în oraș am avut să mântac și n'au fost când, că au fost iară alarm de mers mai departe și când ni-am pornit din oraș, toată aștia au eșit Sâmbătă.

Și poporul când ni-au văzut că mergem au început a plânge, jidani și polaci cu mic cu mare, tineri și bătrâni și mai pe scurt cu toți, și am mers mai departe. Și țivili mulți fugea din oraș și am mers tot înainte.

Și am văzut mașini de butuci pe o câmpie și am mers și am ajuns într'un orașel Miculici.

Și era niște dialuri cu pietre și cu stânci și niște munți nalți că te lua groaza de înălțimea și de stâncele ce era pe munții aceia.

Și prin munții aceia era numai două drumuri, unul de căruți și unul de fier sau de tren.

Și noi mergem pe jos și am văzut, trei tuneluri așa de lungi, unu avea cam la 700 metri, al 2-1ia cam la 500 metri și unu avea cam la 300 metri. Și am șezut 2 zile în Miculici și după 2 zile am mers la Gară și ni-am suit pe tren la 8 ore. Și am fost în vagon 40 de oameni, și am mers cu trenul din Miculici până la Budapest.

Și de acolo ni-am întors în napoi către Cracova.

Au fost zăbava cu trenul 5 zile și 5 nopți și am trecut multe stații și care li-am văzut, li-am și scris și anume:

Bachetenușca, Mihalovici. Și am mers toată noaptea până ce am ajuns la stația Cereșmega, Maramuresgheț, Câmpulung, Sovata, Bustihaza, Zaldobs, Zteclencia, Husta acolo era un festung tare vechi și sfârmat, prin Racasc, Korlihaza, Feheteorda, Halmi, Satmarnemeti, un oraș foarte mare. Acolo au fost recruți din Bucovina, Ghilias, Vaghimati, Debrețin. Acolo era multe fabrici fel de fel și era o apă mare și pe lângă malurile apelor erau plute de buturi și bărne așa cam de 10 kilometri. Și era pe dealuri pomete frumoașe și vie, așa că ț-era mai mare dragul a te uita la așa niște grădini frumoașe, dar noi n'avem parte din ele, numai cu vederia ni era din tren.

Pela stația Beluș, Puchocscari, Waglcncia și iară în Galiția am dat.

Și era pe dialuri niște festunguri vechi și niște dialuri foarte mari, și era niște stânci înalte și și era între pădure o cazarmă foarte mare și am mers pela stațiile Bolachenari, Andruchova, Vodocia, Lenezia, Radsziova, Scavina, Podgorcia, Plasciova, Cracova și ni-am scoborit în orașul Cracova și am mers într'un cvatir peste un cias au dat o ploaie mare și am stat în orașul Cracova 6 zile. Și era acolo atâtea automobile ca la 1000 de toate fel de fel, și era trăsuri ca la un ierमारoz, și așa de frumos mârș prin oraș și era trangvai foarte multe. Și prin mijlocul orașului merge o apă mare și apa aceia se chiamă Visla și pe apa aceia umblă vapoare mici, și orașul așa-i de mare că sunt vre-o 38 de biserici și multe festunguri mari.

Și după 6 zile am plecat spre hranița rusului în ziua Sft. Marie mici și cum ni-am pornit din orașul Cracova am mers pe drum și era garduri de fier și îngrădit cu drot. Și pomi pe lângă drumuri erau tăieți și era niște câmpuri foarte largi cât vedeai cu ochi și am mas într'un sat și deminația am mers mai departe și am intrat în Buspolonia și drumurile rele și sfârmate și noi am mers tot pe câmp și era un Maierhof acolo și noi am plecat mai departe și au eșit polaci cu toți și ni-au spus că dușmanul au trecut pe aici, și noi îndată am făcut șvarmlinie și am mers așa în șvarmlinie ca la un 1 kilometru și am făcut nider așa cam 2 ore și după aceea au venit befeli să ne întorcem napoi și ni-am întors așa 3 kilometri și am venit până diasupra unei râpi și pe sub râpă era drum și sat și cum am ajuns au început a împușca în noi, și oamini din satul acela s'au apucat de făcut gropi în pământ să ascundă pâne, straine, copii, și ei singuri, de groza focului ce era acolo.

Și așa vinia plumbi din canonele rusului că te lua groaza cum sfarma case și ardea șuri și așa era un fum și foc, și am văzut un băiat așa ca de 10 ani într'o ogradă și au venit un plumb din canoană prin casă și au venit drept în băiet și l'au rupt în două.

Și au împușcat până în sară. Și după ce au însărat ni-am auz la un boieri și am mas într'o gradă acolo.

Și toată noaptea n'am dormit, și a doua zi am mers mai departe, până în sară, așa cam pe la 11 ore noaptea și am mers pe câmp și pe niște câmpuri și pe niște drumuri așa de rele. În ghetechitul acela au murit 4 oameni și o ranți de la batalionul al treilea.

Și în ziua Sft. Cruci diminația ni-am sculat și am mers mai departe și era o ploaie și o ploaie și noi eram de flămânzi că n'am mântac pâne de trei zile, și mancăm niște morcuvi depe câmp. Și de aceea nu erau mulți și n'ajungia la popor de mulți ce eram.

Și am mers până la o pădure și ni-am pus jos așa cat ai face o țigară, și pe loc au venit niște patrule și au zis că dușmanul ii aproape și am căpătat bereți de făcut decunguri bune și adânci și toate iute și era cam pela 10 oră și noi așa le facem de iute ca cum ai gândi și ni-am așezat și au zis, olițerii noștri că să avem de grijă, că are să ne azi ghefecht, și noi eram foarte flămânzi, și așa cam pe la 11 oră s'au început un pocnet de puști și ce canoane și de ghevermașini așa cum bate grindina vara pe casa.

Iară nu cu noi împușca, ci erau ghefecht cu alte regemente și așa era de departe ce noi ca de 6 chilometri.

Și așa cam pe la 3 ore după amiază au venit cu pită și după ce-am început a mânca câtio liacă că numai putem de foame și după ce am mântac îndată au venit befeli ca să mergem mai departe de acolo. Of Doamne, cătu-i de mare ziua Sft. Cruci și ce grozăvie era.

O samă sapa gropi, o samă împușca și era un fum de prav și case arse și era o ploaie și fum și ploaie.

Și după 4 ore am eșit din gropi și am mers mai departe prin niște păduri și bachne și drumuri rele și glodoase și nu era pe unde încunjuja și am mers până unde au fost ghefecht și era într'un grajd și oamini răniți și se văita săraci că ții era mai mare milă și așa era de întuneric și niște răpe și glod așa era de greu de mers și așa eram slabi că nu mai putem grăi unul cu altul. Așa că dacă ai fi stat așa cât ai face o țigară peloc picai jos de uzi și de slabi ce eram.

Că am mers așa cam la 30 kilometri de departe și am ajuns într'un sat cam pela 1 oră după amieză nopții și ni-am dus într'un cvatir care pe unde am putut, și care cum am ajuns așa ni-am trântit, care cum am putut, că numai putem sta pe picioare de slabi ce eram și uzi.

Și a doua zi am plecat mai departe așa cam la 15 kilometri și iară am ajuns într'un sat unde au fost iară ghefecht și era satul acela ars de canone, sparte casele și bortite de plumbi.

Și podurile erau arse și sfârmate pela drumuri și am stat în satul acela 4 zile și era vreo 4 vaci și trei cai sfârmați, împușcați de canone și bieiții oameni plângea de pagubele ce li s'a făcut și am stat în satul acela 4 zile că nu putem merge mai departe, că erau podurile sfârmate și arse.

După ce li-au făcut, am mers mai departe, așa cam la 10 kilometri, iară am ajuns într'un oraș și era sfârmat și bortit prin pârteții caselor de plumbi și de șrapnelele canoanelor.

Și au trecut în ziua aceea toată ziua dragoni, Artileria, Olani, Infanterie și au trecut niște canoane așa de mari și largi și groși ca ave ca 25 cent. Și am stat în orașul acela, am stat 3 zile și am ținut 24 ore Feldvache. Au fost o ploaie cu o mânt și vânt așa de rece că gândeai că atunci om fi gata de frig și de slabi ce eram.

Și așa era un câmp de urât că nu era unde să te pui jos. Și ni-am apucat de făcut decunguri și era noaptea și avem de păzit de unde ar veni Dușmanul și așa eram de flămânzi că n'am fost mântac pâine de 2 zile.

Carne era dară nu era sare, că pe acolo au fost ghefecht mare, și după 24 ore ni-am întors iară la Cvatir și am mas o noapte și a doua zi de dimineață ni-am pornit mai departe de acolo. Și am fost multă oaste și am mers mai departe și așa ploaia și era un glod și am mers prin niște bachne și pe lângă un Maierhof foarte mare și am ajuns într'un sat și am mers la un cvatir și-am mas acolo.

Și pela 4 ore dimineața ni-am pornit și am dat de un drum bun și am trecut printr'un oraș, acolo era mulți jidani și am mers prin niște câmpuri urâte și niște năsip alb ca rugamătura că intram până la giezne și așa era de greu de mers și așa ne dure picioarele și umerle de greutatea ce purtam pe spatele că intrau curelele în umeri, și am ajuns într'un sat și am mas o noapte și în noaptea acia am avut Cantonirungsvache 2 ore. Și era o ploaie și a doua zi ni-am pornit mai departe și am mers pe niște drumuri așa de rele și glodoase, și era o multime de cai morți și cai vii rămași pe drumuri că numai putea merge de slabi ce era.

Și noi eram așa de slabi că n'am mântac pâine de 2 zile și ni-au dat câte o flaișconservă, dară să nu mântacăm. Pâne era destulă la tren dară nu putea vini, pe unde noi mergem că drumurile erau foarte rele și noi mergem pe câmp și pe în păduri pe unde nu era drumuri, și am ajuns într'un sat unde au fost ghefecht cu patru zile mai înainte și oamini erau fugiți din satul acela și era casele și gospodăriile arse și sfârmate și era făcute gropi în pământ și în gropi era ascunse ce mai ave omini prin case. Și era foarte multe case sfârmate de canoane și ni-am întâlnit cu niște oameni și ni-au spus că mare ghefecht fost acolo și era mulți cai împușcați.

Și am mers așa cam la 30 kilometri și am ajuns în orașul Clementov și acolo iară au fost ghefecht mare cu o zi mai înainte noastră și când am ajuns noi acolo ni-am îngrozit de pagubele ce era acolo, case sfârmate, pomete era tăiete. Și pe câmp era morți încă neingropăți și am mers din noi vo câțiva și am strâns de pe câmp morții și i-am îngropat.

Și am stat în orașul Klementov 5 zile și între Sâmbătă după amiază au venit befeli ca să mergem mai departe că dușmanul este într'o pădure și noi cum ni-am pornit batalionul al 3-1ia am mers pe o câmpie și am făcut șvarmlinie prin pădure și am mers până la 10 ore sara și am mas acolo într'un sat mic și diminația cum s'au făcut ziua ni-am pornit mai departe iară prin pădure, și am eșit într'un sat și am mers până în sară la 9 ore, și n'am mântac de Sâmbătă dela amiază până Luni la 8 ore diminața. Că pe unde am mers noi cuhnia n'au putut vini în urma noastră. Toată ziua au plouat și așa eram de uzi și plini de glod, că numai putem merge.

După acia ni-am întors iară în orașul Klimentov și am mas o noapte. Toată noaptea au plouat și

a doua zi ni-am pornit mai departe cam la 25 chilometri și pe drum era așa de glod și rău să fierască Dumnezeu și pe dușmani, și niște zile grele și ploaia așa de tare și era așa de mulți cai lăsați pe drumuri de slabi ce era.

Și am ajuns într'un sat la un boieri bogat, și ni-am băgat în niște grajduri vechi și ploaia mai tare intrânsele de cât afară și ni-am așezat cum am putut, și n'am dormit de feli că eram uzi, năcâjiți ca vai de noi, și a doua zi am pornit mai departe. Pe câmp era niște lanuri de sfeclă albe și barabule cât vedeai cu ochi și am mers pe niște pământ numai năsip alb ca omātu, și am mers vo 15 kilometri numai pe năsip. Și așa era de greu de mers câte cufundai în năsip și avem greu în spate. Și am venit printr'o pădure de sosnari și am mers cam 6 ore pe în pădure, și am eșit la câmpie numai năsip, și am ajuns într'un orașel Tarlov și era ars târgu acela că au fost mare ghefecht mainainte cu vreo două săptămâni. Și nu era pâne, nici sare de cumpărat, nici chiar tabac. Și așa era tabacul de scump că da oameni pe un pacioc și o coroană și nu era de uand.

Și am stat în orașul Tarlov așa cam 3 ore și după ce au însărat am mers mai departe printr'o pădure mare și pe niște gărle și gropi și șanțuri și era așa de greu de mers că era foarte întuneric, și am ajuns într'un sat și foarte greu am ajuns, că în ziua acia a făcut mult mârș. Și eram foarte trudit și satul acela era ars pe jumătate. Și am stat într'un cvatir acolo, am stat 5 zile și intracelia 5 zile am făcut gițircă că tot n'am avut odihnă, și în satul acela nu era sare de feli să fi dat chiar un galben, și mântac zupa ne sărată și așa au fost slăbit soldații că era galbeni ca ciara și nici tabac nu era de feli.

Și într'o Joi de dimineață am avut un alarm și am eșit din satul acela și ni-am dus în alt sat așa cam la 7 kilometri, și în margina satului pe o câmpie am făcut decunguri și ni-am așezat într'ansale și așa cam pela 3 ore după amiază. Și au început în noi a trânti din canoane și așa merge șrapnelele la noi cum asvârli grăunți de păpușoi.

Și am stat până Vineri seară la 9 ore. Și au venit befeli ca să mergem mai departe și am mers înainte și veniau plumbi din canonele dușmanului peste noi și au ars multe case și gospodării și era un răcnit de oameni, de vite, de porci, de găște și câini și era un fum și un foc de te lua groaza de mânia lui Dumnezeu ce era pe acolo. Și am mers dela 9 ore seara până Sâmbătă la 4 ore pe niște drumuri rele și șanțuri și apă și așa eram de flămânzi, și uzi și trudiți că nu mai vedeam drumul. Și avem vocațiva soldați din noi niște turti de orz și era nesărate și nedospite, dară așa era de buni ca cel mai bun colac dară și de acela nu era.

Și am mers pentru sat și am venit pe o câmpie și era noaptea așa cam la 4 ore dimineață și am ajuns pe unde era Regimentul 36 și au început a împușca vro 3 oameni. După acia a strigat Maiorul nostru faieranstelent și au stătuț focul. Și am mers la locul anumit și niam făcut șitengram la un loc cu 36 Regt. Și Sâmbătă după amiază cam la 3 ore au venit acroplanul rusului pe diasupra noastră, și niau văzut cănu de mică era trupa noastră, ca numai 6 compani eram de toți, mai târziu cam pela 10 ore seara au venit o lumină că lumina ca ziua și noi toți eram prin șitengram și pe toti ni-a văzut rusul.

Duminică diminața

cam la 6 ore iară au început focul grozav și n'avem pâne de feli și eram foarte flămând și slabi. Și au venit pela 10 ore cuhnariul și ni-au adus carne, dar ce folos că n'au putut străbate până la noi cu menaja din pricina șrapnelelor și a mașingheverilor rusului că curgea șrapnelele și plumbi la noi de gândeai că ploaie foc din ceri și nu altceva, că unde pica șrapnelele face bucăți din soldați.

Și după aimază cam pela 3 ore au năvălit sturm peste noi, de gândeai că arde toată lumea de răcnite și țipete și atăța era mulți ca nisipul mării.

Dar noi am început a împușca șnelfaier și i-am întors înapoi. Și după aceea am mai ținut noi linia de foc dară ce folos că oamini noștri sau împușinat și noi am avut numai două canone dară și acele au fost foarte departe și nu nimeria bine că le da peste și omoare trupa noastră, dacă șia celia s'au sfârmat și era lângă noi o biserică și când vinia șrapnelele din canoanele noastre au picat în biserică din napoia noastră și tot dachul la sfârmat.

(Urmare în pag. 7)

Insemnările de război ale tânărului GEORGE TOJAN din Bahri-nești (Bucovina)

Griguță Banu moare trist...

(fragment)

de MUGUR MARDAN

In curtea cu oameni săraci și viață trudită, din marginea târgului, Griguță Banu, „pensionar cheferist”, cum îi plăcea să se prezinte, era singurul om împăcat cu sine și cu viața din jurul lui.

Mitteli, cămăruț, veșnic în cămașe (arna, cel mult în vestă), Griguță Banu avea ocupații nebănuite de multiple. Mai întâi, dimineața, după ce se spăla pe marginea cerdacului, cu apă din pumni, cu exclamații: „sgomotoase de satisfacție („Iff... aha... a...”), dădea de mâncare celor două „puici”, găini de cel puțin 5-6 ani, pe care le alina cu apelative pitorești și variate dela zi la zi: „Cloc urit! Vin! Ia tata, creasta lu' moșu! Cot, cot, cot, hai la boabe, fetițelor! Cocheto!” După ce termina cu hrana „copiilor”, mânca și el, tacticos, mărunt și atent.

Ce făcea în casă până la ora prânzului, nu știa nimeni. In orice caz, aerul radios, uncori, sau parca transfigurată cu care ieșea din odăta lui, îl înconjurau cu un fel de mister.

Ală hrană, „copiilor” și lui, o sista în cerdac și, după apusul soarelui, un ocol lent al curții, cu opriri lungi la fiecare vecin și cu discuții aprinse despre criză, război, politică, scumpirea zarzavaturii și alte atâtea chestiuni tot atât de importante și în care Griguță Banu era, incontestabil, competent.

Câteodată, în zile frumoase de lucru, mai ales primăvara, pleca la plimbare spre „centru”. Își pune o redingotă verzeie, „melon”, ghetre „beige”, lua la subțioară un baston din tinerețe și ieșea pe poartă, vesel, demn și atent la noroiul și pietrele din drum. La întoarcere avea loc, natural, o dare de seamă amănunțită a impresiilor și noutăților aflate în târg.

Era locatarul cel mai simpatizat de vecini și Dinu stătea adeseori, seara, de vorbă cu el, așezat pe marginea cerdacului, găsind în vorbele simple și calde ale moșnegului cu trecut abia bănuț, o împăcare ciudată a neînștărilor din sufletul său de 18 ani. El era drag moșul acesta, cu zâmbetul lui tremurat sub mustați și cu ochii veșnic întredeschși, ca privind înapoi, spre trecut. Se obișnuise să-l găsească, în fiecare seară, în cerdac și să-l asculte vorbind, cu gândurile în altă parte, spre dragostea lui tinerească și plină de vise pentru Sanda.

De câteva zile, însă, Griguță Banu era bolnav. Cerdacul lui era tăcut și pustiu, gălăie doar-meu lângă ușe, cu gușile pline din strachina pusă grăjului în prag de bătrân și sturdule erau trase, ca o cortină anticipată a tragicomediei pe care niciunul din vecinii moșnegului nu o bănuia, și care își juca ultimele acte în camera cu mirosuri bătrâne de mușcal și cadre șterse de vreme și prăfuite de timp.

— Se curăță bietul domnu' Griguță...

Dinu, venind dela școala într-o seară, auzise șoapta resemnată a unei vecine fără să-i înregistreze sensul. Vorbele îi trecuseră prin inimă simplă, fără rezonanță, banal. Parcă ar fi spus vecina: „Mă duc la piață”. Băiatul era, în seara aceea timpurie de Noembrie, într-o stare de somnolență ciudată. Era în el un amestec de pasivitate adormită și de nervi tociți și răsculați. În orele de clasă, simțise în câteva rânduri imboldul să se ridice ostentativ și să plece. El enerva orice, tot așa cum orice vorbă auzită i se părea prostescă, vulgară sau fără importanță. Simțea nevoia să întrebe, enervat, pe oricine i-ar fi spus vreo vorbă: „Ei, și?”

Deaceia, vorbele vecinei s'au lovit de el ca de un zid capitonat, fără ecou. Nu răspunsese. Abia în casă, culcat pe canapea, își adusesese aminte: moare Griguță Banu. Și iar: „Ei, și?” Griguță Banu... Și ce-i cu asta? Dece nu a venit Sanda aseară la întâlnire? Dece? Ea nu e bolnavă. Griguță Banu e bolnav. Moare... Sanda! Il aud, oare, Sanda, când o cheamă în gând, tare ca peste zări? Griguță Banu... Ei, și?

Se ridică înciudat.

— Tatăl... Nu era nimeni în casă. Teși în cerdac, trecu curtea. Aici stă Griguță Banu.

Deschise încet ușa cu balamale ruginite și pași în camera mică și joasă în care nu mai intrase niciodată până atunci. Griguță Banu întoarse capul.

— Of!...

Dinu ar fi vrut să-i spună

ceva. De pildă: „bună ziua” sau „ce mai faci?” Cum să-l întrebe, în ce mai murmură ce mai face? Trebuia, totuși, să facă ceva, un gest oarecare, să spună un cuvânt. Și peste toate aceste stângăcii din el, întunericul era atât de des și de greu în camera cu pereții plini de fotografii, încât Griguță Banu parcă încetase de pe acum să mai existe.

— Șezi, tinere...

Tăcură amândoi. Bătrânul respira greu, șuerat, undeva, într-un colț al odăii. Dinu amorsea. Ce căuta aici?

— Of!...

Băiatul nici nu băgase de seamă când începuse să vorbească bătrânul.

— ...am pierdut. Costică și Le-nuța. Amândoi în un sfânt. Ce frumoși și cuminți erau!... Scarlatina... Biata Mița m'a lăsat cu-rând și ea și a plecat după ei. Nu știu, eu, de ce am rămas... Aveam patruzeci de ani. Nu m'am mai însurat... Uite, colo, în colț... Vezi?...

Era o fotografie veche, în ramă de catifea roșie, prăfuită. Griguță Banu era tânăr, drept, cu șapcă de „cheferist” în cap, între doi copii bionzi și s'ăbuți. În spatele lui, o femee mititică și ștearsă.

Când trăise Griguță Banu din fotografie?

— ...trenuri de lux, accelerate... „Domnu Banu, ești înaintat pe întâi April!” Pe urmă, am ieșit la pensie... Of!...

Dinu asculta glasul de lângă el așa cum ar fi ascultat vântul, noaptea, cu teama beznelor din care vine și a necunoscutului spre care se duce. Șoapla bătrânului era din ce în ce mai stinsă și Dinu parcă o și vedea pălăind ca flacăra unei candelă sdrobite sub un întuneric mare și greu. Dece făcuse Griguță Banu?

— ...gânlă mele. Pe urmă, intram în casă și toată ziua făceam ordine în hârtii. Le vezi?...

Pe măsuta din colț erau așezate teanc, vreo cinci dosare mari și prăfuite. În ele, Griguță Banu trecea, zi de zi, conturi imaginare, procese-verbale de contra-venție, comenzi și reclamații: utopice „celor mari”. Era obișnuința de o viață întreagă, să scrie, ceasuri întregi, cu cerneală violetă și formule reverențioase. Registrile și dosarele de pe măsuta

ca dintr'un afund ademenitor. Abia în închisoare însă avu el viziunea integrată a durerii. Umilinta „e cel din urmă lucru rămas în mine, și cel mai bun: ultima descoperire pentru o nouă dezvoltare. A venit la timp. N'ar fi putut sosi mai înainte sau mai târziu. De mi-ar fi vorbit cineva de umilinta, aș fi respins-o. De mi s'ar fi adus, aș fi refuzat-o. Cum însă am găsit-o, se cade s'o păstrez, fiindcă are într'ânsa elementele vieții. Din toate lucrurile, ea e cea mai ciudată. Nu o poți căpăta decât lipsindu-te de orice. Numai după ce ai pierdut tot, știi că o posezi!”

Părerile lui se schimbăru cu totul. Nu numai viața, dar și arta e condiționată de durere. Ea este cea mai înaltă emoție, deci măsura oricărei opere mari. Ceeace caută artistul, susține re-înviatul Wilde, este un fel de existență în care sufletul și trupul sunt una și nedespărțite: în care partea din afară este expresia lăuntruului, în care forma revelează. Mai mult chiar, durerea este singura realitate pură. În dosul bucuriei și râsului, poate fi un temperament aspru, greoi și nesimțitor. Dar în dosul durerii, e totdeauna durere.

Suferința, spre deosebire de plăcere, nu îmbracă mască. „Adevărul în artă — conchide el — nu-i vreo corespondență între ideea esențială și existența întâmplătoare; nu-i asemănarea formei cu umbra, sau a formei oglinzite de cristal, cu forma însăși, nu-i ecoul venit dintr'un deal găunos, și nu e nici izvorul argintiu din vale ce arată iuna lunii și pe Narcis lui Narcis. Adevărul în artă e unitatea lucrului cu sine însuși: exteriorul ajuns expresia lăuntruului, sufletul intrupat, corpul însufletit de spirit. Deaceia nu-i adevăr comparabil durerii.

Ea este singura realitate. Alte lucruri pot fi iluzii ale ochiului și gustului, făcute să orbească pe unul și să îndestuleze pe altul, însă din durere s'au zidit lumile și la nașterea unei copil ori a unei stele, e durere”. În afară de suferință, Wilde nu mai vede nimic. Prin rușine, prin sărăcie, prin tristețe și des-nădejde, prin lacrimi și plâns, spera să se mustre, să-și recapete ferici-rea. Vroia să-și reaprindă în suflet iubirea, mila. Respectul pentru semen, ori cât ar fi de decăzut, exprimat sincer și dezinteresat, i se pare a fi sensul prim al vieții.

Oamenii păcătuiesc prin lipsă de iubire, și când afirmă aceasta, cugetarea Victoria și a Tarului tuturor Rușilor! „Oh! da, așa a fost pe când eram mică! și am trăit în această atmosferă, ce întărea acest sentiment regesc, care circula odată cu sângele prin vinele mele și pe care, ori-care-mi va fi soarta, îl voi purta cu mine până la mormânt. Dar, neapărat, chiar dela început, tot atâtea încercări și îndatoriri stânjen-au acest sentiment. În fața oricui trebuia să te pleci, să îi amabili și cât mai puțin distrată: „noblesse oblige” ne pătrunsesse până în mada-va oaselor; eram învățate numai „a da și a lua”; la început mai mult a lua și de creșteam, tot mai mare devenea „a da” față de „a lua”. (Este sângele regesc o ferici-re?)

Evoluția aceasta sufletească are un tragism eroic, de o măreție pe care muritorii de rând n'o pot decât întui printr-o modalitate sui generis. Trebuie să ne întoarcem la întezul pe care i-l-am făcut, la început, noțiunii răbdare, pentru ca intuiția de care vorbim să ni se releve. Poate că nicieri cugetătoare și poeta nu evidențiază mai cu precizie acel „Dichtung und Wahrheit”, pe care îl urmăm, decât în pasagiul de mai jos:

„Convorbiri Literare” LX. Mai-August.

una batistă mare, roșie, cu inițiale E. B.” Elena Banu... — Of!... Dinu tresări. Stătuse cu ochii închiși, parcă ar fi citit, în minte, o carte cu poze, din copilărie. Dece tace bătrânul de lângă el? A adormit pe nesimțite și răsuflă greu. Bietul Griguță Banu!... Cum o chema pe fata lui? Lenuța?... În fotografia cu ramă de catifea roșie, fetița avea părul spălăcit și ochii șterși. Stă cumințe, cu mâinile în poala rochiței simple și privește atentă înainte. Ce i-o fi spus fotografu? Că jese o pășă-rică din aparat? Pășărele din copilăria lui Dinu ieșeau de pre-tutindeni, din povești și din gura sobei, ca și din dulapul cu saltare grele...

— Of!... Bătrânul se ridicase în capul oaselor, trudit.

— Așa, tinere, eu am fost Griguță Banu... Cum semeni tu cu Costică!... Tot așa era și el. Nu Ceva mai mic... Săracu!... Nu-l mai văzuse, dela plecarea pe front, decât într-o noapte, în vis. Era gol și răstignit pe buza tranșului, pe o muche de doal. Li curgea sânge din ochii scoși... Parcă plângea pe batistele Lenuței!... Mai bine că a murit, de mic, de scarlatină. Și ea. Așa să știe lumea! Doar ei, știe, dar n'o să spună nimănu, nimănu, nici-odată!...

— Nu!... Deschise ochii. Dinu se ridicase speriat și se aplecase deasupra lui.

— Nu-i nimic, tinere. Lasă... Trece...

Apoi, încet, abia simțit, oftă ușurat. Două lacrimi se prelinsă spre bărbie, prin ridurile o-

brazului uscat. Tuși. Nu-i nimic... Trece... El știe bine că o să treacă toate, toate... Dece nu mai mișcă Griguță Banu?

— Bunicule!... Vorba îi ieșise lui Dinu fără să vrea. Totuși Griguță Banu nu-i zămbi. Tăcea, adormit, cu mâinile prinse liniștit, ca pentru rugăciune, pe piept, cu gura întredeschisă. Nu-și mai asculta răsuflarea. Nu mai șuera ca trenurile obosite, la deal. Trecuseră toate trenurile... Se stinseseră luminile în gara pustie a lui Griguță Banu, care plecase de lângă Dinu, cu un tren de lux din visurile vieții lui întregi, spre culmea Bărnovei, la Lenuța, sau, poate, spre cealaltă culme, necunoscută, unde, pe o buză de tranșeu, plângea Costică răstignit de oameni...

MUGUR MARDAN

Oscar Wilde regăsindu-se

(Urmare din pag. 3-a)

lui se întâlnea cu a lui Dostoievski. Transportat dela închisoarea Wandsworth la Reading, la 13 Noembrie 1895. Oscar Wilde fu obiectul celei mai mari batjocure. „Dela orele două până la două și jumătate — povestește el — a trebuit să aștept pe peronul dela Claphon Junction, în haină de osândit, și, în cătuși, sub ochii trecătorilor. Am fost luat din spital, fără să mi se fi adus o clipă la cunoștință. Din toate lucrurile închipuite, eram cel mai caraghios. Lumea uitându-se la mine, a răs. Fiecare tren mărea cercul privitorilor. Nimic nu le putea întrece hazul.

Asta, negreșit, înainte de a mă ști cine sunt. Indată ce aflară, ei răsără și mai mult. O jumătate de oră am stat acolo, în ploaia cenușie de Noembrie, sub hohotele batjocuitoare ale mulțimii. Timp de un an după asta, am plâns în fiecare zi la aceeași oră”. În ziua eliberării, când noul său crez a junsese spre rotunjire, Wilde simți mai multă părere de rău pentru cei ce au răs, decât pentru el. Era vinovat, dar nu merita dispreț. Să-și bați joc de un suflet în suferință, e din cale afară de inuman. Omul uită prea repede că ceea ce și s'a întâmplat ție ieri, i se poate întâmpla lui mâine. Depravatul de pe peronul Claphon Junction era infinit superior mulțimii ce-l hulea, nu pentru că se chema Oscar Wilde, ci pentru că, în adâncul inimii, păstra încă multă puritate. Iisus, printr'un instinct divin, a iubit pe păcătoși, fiindcă păcătoșenia, ori cât de paradoxal ar părea, e cel dintâi pas spre îndreptare. Căindu-se, păcătoșul înțelege ce-a făcut. Pocăința e mijlocul prin care îți schimbi trecutul. Păcatul și suferința, sunt lucruri ce ascund multă doză de salvare. Ele te purifică, redându-te.

Fiește, multora le va fi foarte greu să admită această părere, cu toate că ea se mai întâlnește și la alți scriitori. Ajutat de o intuiție genială și de un profund simț de observație, Dostoievski a făcut din viața de desfrâu a lui Mitia Karamazov o temă de roman universal, arătând cum, în contrast cu intelectualismul dizolvant, intruchipat în Ivan, regăsirea e posibilă chiar și pentru sufletele trăite în noroi. Wilde amintește de Fiul Risipitor: în clipa când căzu în genunchi și plânse, îl făcu din momentele petrecute în curvie și decădere, frumoase și sfinte faze din viața sa.

Afirmând că esența lumii e durerea, ce se găsește și la baza artei, era logic

ca pe Iisus să-l considere întâi de toate poet. Hristos a iubit lumea, și printr'ânsa locul lui este între poeți. Și Papini a spus — un sferd de veac mai târziu — că Iisus e poet. Aceasta pleacă însă dela stilul Evangheliilor (presupus ca al Mântuitorului, de vreme ce cărțile sfinte au fost scrise sub inspirația Duhului Sfânt, stil plin de imagini vii, care, alături de fiorul comunicării, fac din autorul lor comun un mare și etern poet. Wilde nu pleacă dela stil, ci dela însuși fundamentul moral al religiei creștine. În conformitate cu punctul său de vedere, clădit nu pe judecări reci, ci pe viziuni poetice, el afirmă, cum era și de așteptat, că întreaga concepție a lui Iisus izvorăște deadreptul din imaginație și nu poate fi implinită decât numai prin mijlocirea ei. Că e falsă sau nu susținerea sa, e un lucru de specialitate, din a cărei discuție n'am câștigat mult. Ceeace interesează, e atitudinea lui. Indiferent ce crede despre origina creștinismului, Oscar Wilde admite pe Iisus. Nu pe mintea, ci cu inima.

Regăsindu-se, după lungi și felurite păcate, sentimentul lui nu mai cunoaște zăgăzuri. Caută mila, dela care așteaptă reinvierea: „Nu mi-ar fi nimic să dorm vara în iarbă, și iarna să mă aciuze sub șură. Numai de-ași avea iubire în inimă!”

În penultima zi de închisoare, neștiind că la ieșire va muri, scrise în caet aceste fraze, demne de o antologie a pustnicilor:

„Toate procesele sunt procese de viață, întocmai cum toate sentințele sunt sentințe de moarte. De trei ori am fost dat în judecată. Intâia oară părisii sala ca să fiu arestat, a doua oară ca să fiu dus înapoi la casa de deținere, a treia oară ca să trec la închisoare pe doi ani. Societatea, așa cum e alcătuită, nu va avea loc pentru mine; dar Natura, ale cărei ploi dulci cad deopotrivă și pe drept și pe nedrept, va avea crăpături în stânci, unde să mă pot ascunde, și văi tănuite în tăcerea cărora să pot plânge neturburat. Impodobi-va noaptea cu stele ca să pot umbra printre streini fără să mă poticnesc, și trimite-va peste urmele motene vântul, ca nimeni să nu mă poată urmări de rău: curăți-mă-va în ape largi, și cu ierburi amare mă va însănătoși!”

VLADIMIR DOGARU

Sensul unei Coroane

(Urmare din pag. 3-a)

Pentru România, relevarea nu a întârziat să se ivească; ea s'a născut tocmai în opera Reginei Maria. Este simptomatic și, totodată, măgulitor, cum tocmai în țara noastră să se ivească o mărturie regească atât de lucidă și sinceră în cugetul și simțămintele pe care le trăește atât de organic ființa conducătoare.

Este mai mult decât surprinzătoare sinceritatea conștiinței în paginile de auto-analiză pe care le întâlnim, în stabilirea de raporturi, în ipotezele și concluziile pentru evidențierea adevărului.

„Se spune că regii nu aud niciodată adevărul, că sunt înconjuțați numai de lingușitori. Poate că așa a fost în vremea veche; dar experiența mea personală e că li se spun atâtea „adevăruri”, și atât de nemiloase critici se fac despre ei, încât mirarea mea e că nu mor de durere”. (Povestea vieții mele. vol. II).

Confesiunea aceasta, cu dubla consecință: a crudului adevăr și a pătrunderii de sine până la emoție, duce la o concluzie axiomatică pentru spoveditor:

„E o menire fără mulțumire aceea de rege, dar e

mândră și falnică pentru cei ce știu să-și poarte povara, să rabde singurătatea și să „ierde de șaptezeci de ori șapte”... (Povestea Vieții mele).

Să rabde. Am subliniat cu-vântul, fiindcă la Augusta scriitoare, noțiunea aceasta are cel mai înalt, cel mai ve-ridic înțeles, așa precum nimeni altul, decât Carlyle, n'a definit tăcerea. Fie că e mărturisită sau nu, răbdarea, ca un filon substratuar, cuprinde în sine sinceritatea, mila, dragostea de bine și de frumos, înțelegerea suferinței și durerii, triumful adevărului.

„Regina Maria nu s'a sfi-it să ne arate că, în fața unui crin cu miezul galben ca o fărâmă de lună, ori în fața unui stânjenel cu petale vi-nete ca cerul de seară, sufletul său știe să ingenuncheze evlavios, ca al oricărui îndră-gostit de armonia culorilor, a liniilor și a sunetelor. Sufletul acesta de o fineță rară a plutit cu pajura măaștră în împărățiile basmelor, s'a coborât cu fluturii pe inima floriilor, a cântat în amurguri cu greerii miriștilor, a cișpiț în cuburi cu pășă-rele, s'a legănat cu grânele,

a susurat cu frunzele, a răs-frânt în limpezimea lui căde-rele apelor, s'a deschis cu zori-le și s'a întristat cu asfin-țitul, s'a multiplicat cu ecuri-le și s'a împrăștiat cu par-fumurile, ca să se adune în urmă, cu iscoarele, în matca operei de artă”. (Nichifor Crainic: Icoanele Vremii”).

Aceea care este obiectul rândurilor de față, ar putea răspunde: „Vorbele acestea nu sunt toate ale mele, dar cuprind aiodoma ceea ce simt. Sub orice lucruri sunt lacrimi, și dacă oamenii au vrea să priceapă că în lume e mult mai mare suferință decât adevărată răutate, ar fi mult mai buni, unii cu alții, mai ajutători, mai răb-dători...” (Povestea Vieții mele, vol. I).

Intuiția acestor sufletească are un tragism eroic, de o măreție pe care muritorii de rând n'o pot decât întui printr-o modalitate sui generis.

„Trebuie să ne întoarcem la întezul pe care i-l-am făcut, la început, noțiunii răbdare, pentru ca intuiția de care vorbim să ni se releve. Poate că nicieri cugetătoare și poeta nu evidențiază mai cu precizie acel „Dichtung und Wahrheit”, pe care îl urmăm, decât în pasagiul de mai jos:

„Convorbiri Literare” LX. Mai-August.

„Una din cele mai mari învățături, pe care regalitatea a deprins-o în cursul veacurilor, este: răbdarea!”

O răbdare mare, fără de sfârșit, atotînțelegătoare și atotertătoare, care este, sau ar trebui să fie, adevărată bază a existenței regalității și fără de care menirea ei ar fi surpată și stărpită.

Odinioară, contemplând fresca unei familii domni-țoare, zugrăvită pe zidurile unei vechi biserici româ-nești, am fost inspirată să scriu aceste versuri, pe care cu toată neînsemnata lor valo-are, le citez, numai fiindcă descriu acea atitudine de „măreție”, pe care încerc să o explic aici.

Domnițorul este reprezen-tat în fața soției sale, și a-mândoi țin pe palmele mâi-nilor un chip de biserică; în spatele tălăui, un șirag de feciori, iar în spatele mamei, un rând de fete, ce treptat se tot micșorează. Această frescă mi-a inspirat rându-riile următoare:

Pe un câmp de aur adunbrît Țin coevorți pe-a lor mâini Bisericile: — ei, bătrâni Ca și poveștea ce-au stăruit În juru unde-au fost stăpâni.

Cu dănyii — doamnele-si petrec Ohida anilor ce trec Asupra părului bălai, Și-asupra frunțelor de crai Cei cari cu stelele se ntrec.

Și după-o dată străbună Și fi și fiice'a rândurii suat. Stau zi și noapte 'n priveghere Păzindu-și pururi dreptul sfânt, Pe care spița lor îl cere.

Pălind sub strângerea coroanei: Ce e grea povară pare a fi. Pe chipul lor albit apare, Nu însăși suferința, ci A slăvii mândra îndurare.

Aceste ultime versuri, în-deosebi, lasă să se înțeleagă că, dacă acea mândră răb-dare, ar slăbi, atunci s'ar pră-buși totul; căci această răb-dare, deosebindu-i de cei-alți, îi ține fiindcă sunt în-grediați, limitați în drepturi-le lor, stânjenți în libertatea lor, încătușiți în datinile, care devin pentru ei o grea sclavie.

Dar tradiția lor este toto-dată și scutul lor: dacă sin-guri se leapădă de trecutul lor, ei își pierd și pavăza ce-i apără nu numai împotriva celorlalți, dar și împotriva propriei lor porniri, a dorin-ței și setei lor de mai mare libertate.

Nu e mult de când regali-tatea a fost sădită din cea mai slăvită credință.

Dreptul divin al regalității a înălțat în mine, ași putea zice, din ceasul nașterii. Am crescut în credința că fă-ceram parte dintr-o clasă de-osebită, fiecare accepta su-perioritatea noastră și că-i era dragă acea superioritate

ca ceva de care lumea nu se poate lipsi.

Din jurul a două însem-nate centre, Windsor și pa-latul de iarnă, se trăgeau a-ceia din care m'am născut și spre care se îndreptau căn-durile mele, inchipuirea mea, concepția mea despre viață și creșterea mea. Acolo am crescut ca o regească făptu-ră, nespuse de mică dar con-vinsă de însemnătatea fim-tii mele și încredințată că strălucirea noastră, ca și a soarelui, era de o netăgădu-ită realitate, întemeiată odată pentru totdeauna și fără puțința de a fi nămicită.”

Se desprind de aici învă-țăminte pentru conducători și conđuși. Este unul din cele mai frumoase exemple de felul cum trebuie înțeles sensul unei Coroane.

Și măreția acestor învăță-minte, ca și însușirea lor de a se impune, apar cu atât mai categorice și mai înălță-toare, cu cât tot cușrinsul lor nu este rezultatul unei simple formule sau frazări stilistice, ci o trăire autenti-că, o sudură între gând și experiență, pe care Regina Maria a dovedit-o dealungul existenței Sale, rămânând astfel una dintre cele mai luminoase dar și mai iubite figuri regesti din câte s'au perindat pe tronurile euro-pene.

CONSTANTIN STELIAN

Insemnări despre teatrele de vară = Cinematografele =

de VICTOR POPESCU

CAPITOL: „CLUBUL TRĂZNIȚILOR“

Am scris câteva rânduri, odată cu sfârșitul stagiunii de iarnă, în care observam fugare unele din defectele precum și din calitățile ei, subliniind îndeosebi lipsa de pricepere a publicului, înțepită de lămuririle imperfecte ale cronicarilor.

Acum, când putem privi pe deantregul atmosfera în care se desfășoară reprezentațiile teatrelor de vară, suntem îndreptățiți din nou să facem anumite observații sumare.

În primul rând o laudă. Stagiunea nu se prezintă atât de slab ca aceea din anul trecut. Se joacă două piese foarte bune și una mai slabă. Numim Teatrele Comediei, Colos și Vesel. Față de o piesă acceptabilă la teatrul Volta Buzzești, de o revistă inexistentă la Izbanda și de un dezastru la grădina Nataliza Pavelescu.

Proportia ar fi de peste 50 la sută, reprezentații bune. E foarte mult pentru starea deplorabilă a teatrului nostru. Iar dacă, precum ar fi normal să așteptăm, Teatrul Muncii și Voce Bună aduce o premieră bine pusă la punct, desigur că situația va fi mai bună.

Dar rolul lui este diferit și deaceia ar fi nimerit să nu-l înglobăm în rândul reprezentațiilor estivale de „grădina“, să-l considerăm superior, până nu ne va desmîni.

Dacă nu toate reprezentațiile își pot arăta o faimă mai doborâtă, una din cauze este muzica. (Trebuie să știu că în teatrele de vară, orchestra joacă un rol mare). Să precizăm că nu este vorba de faima în public, care există, ci din punct de vedere artistic, fiindcă asupra unei reprezentații, chiar din timpul verei, se pot face astfel de sublinieri. Iar nu odată succesul în public a fost flagrant în contradicție cu valoarea reală a piesei.

Așadar, muzica e foarte slabă și însuși succesul în public e mediocru. Unde sunt vremile acelea când se fredonau cu pasiune, în localitățile balneare și în Capitala arsă de soare, melodii lansate cu succes de scenele bucareștene? Acum, lumea ascultă muzica și îi place. E plăcut impresionată la ureche de ea, fiindcă ariile și armoniile în general încântă auzul. Dar de aci până la o participare desăvârșită cu ele, este o distanță.

Curios cum de distanța aceasta nu-și dau seama compozitorii noștri.

A fost o vreme când ritmul de jazz, încă puțin experimentat la noi, a permis lansarea unor arii fără pretenții, dar cu succes.

Apoi, evoluția desăvârșindu-se, salvarea s'a găsit în adaptarea folklorului ca sursă de inspirație. Foarte laudabil. Dar a trecut. Și s'a găsit orchestraștrii noștri din nou în fața marelui dificultăți: autentică muzică ușoară modernă.

În loc să caute s'o învingă cu mijloace proprii, aduc surogate fără valoare.

Muzica rezultată e un fel de compilație hibridă, de ritmuri străine, de nostalgii românești și de necunoaștere a desvoltărilor ce necesită.

D-nul S. Fieraru, la Volta Buzzești, adună ce-a auzit prin tinerețe ca române, le mai șlefuește, și gata. Într-o piesă cu dinamism cum este

„Ai cui sunt pantalonii“, se cere o muzică adecvată, sau cel puțin interesantă. Nu expresivă în nici-un caz. Câte un marș final, cântat de tot ansamblul, nu repară nimic.

D. Elly Roman, probabil din contactul pe care-l are destul de des cu ariile americane, a dat ceva mai deosebit la Colos.

În schimb, tocmai unde se cerea o deosebită îngrijire a orchestrei, la revista Izbanda, ea este deplorabilă. De mirare cum d. Vasilescu, cu autoritatea d-sale nu a rânduit ceva în acel haos.

A doua suferință a repre-

zentanților din această categorie, este calitatea medicocră a spiritului. Sunt comedii, și nu toate au spirit. Spirit bun, se înțelege.

Ușurința cu care se localizează astăzi a eliminat orice urmă de gândire. Se recurge numai și numai la comedii de situații iar actorii fiind aceiași, epuizează genul de a reacționa la situații anumite.

E penibil să privești veșnic aceiași mimică. Cuvintele de spirit, dialogurile vioaie, calambururile reușite, ironiile fine, au dispărut. Textele d-lui Nicolaiide, la

Izbanda sunt remarcabile. Dar e destul oare?

Interpretarea s'a arătat destul de bine pusă la punct. Comedia noastră are dealtfel câteva elemente de valoare: Timică, Silvia Dumitrescu Groner, Fotino, etc.

Un talent s'a relevat în Florica Demion, care la teatrul Vesel are o creație interesantă.

Este prin urmare de dorit, în primul rând o mai mare atenție în cultivarea spiritului, și un reviriment al muzicii. Abia atunci vom putea spune că stagiunea estivală nu este o trece-re de vreme, ci teatru, ușor, dar bine clădit.

Regina Maria din an în an

(Urmare din pag. 1-a)

gânduri în barba neagră, este și el printre ei, ascultând. Se pregătește să fie Constantin Brâncoveanu. Acum s'au oprit și-i fac toți cruce. Noi, care vedem de aici tot ce s'a întâmplat mai târziu, nu speriem de această cruce. Ei au auzit numai clopotele de vecernie ale bisericii din curte. Mănăstirea este la locul ei și astăzi, după 250 de ani. Clopotele bat și astăzi din aceleași limbi. Regina Maria intră repede într-o rochie neagră de mătase și ne înținde mâna. Este în vremea trândărilor roșii, care umplu vasele. Se oprește la unul, alege între flori pe una anumă, și și-o prinde în piept. Regina vrea să fie astăzi scriitoare. Are de judecat niște cărți ieșite de curând, de scriitori mai vechi și mai noi, și ne-a chemat ca să ne întrebăm și să-i pună la încercare păreri, pe care și le-a făcut citindu-i. De cele mai multe ori ne câștigă Ea la părerile Ei, nu pentru alte temeri, care ar fi dela sine înțelese, ci pentru că are un nou fel de vedere. A scăpat din noi un înțeles care le scăpase celorlalți. Ea e veselă că trecem încet de partea Ei, convinsă. Pe când vorbesc, ochii aceia cu albastru fără asemănare alucească dela unul la altul, urmărindu-și gândurile. Găsise o eroină, care o cutremurase. Sub vestimântul, pasul și lucrul ei țărănesc, se arăta femeia de demult a acestor plaiuri. Venea fără grabă din vremurile fără istorie, cu darul acelor vremuri, ca o țărăncă deastăzi cu ulciorul în cap. Regina Maria prezida o ședință de comitet literar Femină. Cartea aceea căpăta premul. Păstrez încă foile de hârtie pe care Ea își punea cea dintâi numele regese, din litere mari și drepte, ca să se vadă parcă de departe. Cele mai multe cărți de acolo au ajuns ale tuturor și au intrat în literatură.

Regina Maria în rochie neagră de mătase și cu o floare roșie în piept își deștepta în minte o altă întâmplare. Era la Castelul Pelisor în ziua neagră, de Sf. Ilie, din 1927. Regele Ferdinand ședea întins în sala cea mare de jos, a scării. Pe ușa deschisă se vedeau toate florile parcului, pe care le iubise, și munții catifelai și depărtați. Liniștea înaltă de afară intra și aici și-i lua morții orice spaimă. Regele, cu ploaiele lăstate, asculta această liniște. Ea avea poate înțelesuri, de acolo de unde ajunsesse, pe care nu le mai avea pentru noi. Scara pleca neagră chiar pe lângă el și urca la catul de sus și poate mai departe. Regele rămăsese singur, cu țara Lui, cele două-trei zile pământesti câte I se mai îngăduiseră. Nici o podoabă și nici o purpură cernită nu acopereau pereții. Numai la mijlocul scării, între cele două caturi, o pictură mare a unei femei în rochie neagră de mătase și cu un trandafir la piept, stătea de veghe. Parcă Regele însuși se învoia să rămână în acea nemăcară numai pentru că simțea deasupra Lui acea prezență. Era o arătătoare și o tovarășe de cale. Nu zămbea nu era mahnită: lumina, cu toată frumusețea și tinerețea ei. Era viața care se așezase la cap, ca să povestească fără cuvinte, sub aspra poruncă a sorții, tot ceace însemnase viața care se sfârșise. Ceasornicul, păzit de halebardieri, al Castelului Peleş, bătea ceasurile și năvălea în sală, înfiorând. Numai Regina Maria, în portretul Ei, care avea rochia neagră puțin brumată, de privire parcă printre ieune, stătea la locul Ei, peste pământ și peste lume, vis de artist înainte și fie vis de umbră, și își priveghea regescul soț. În anii de după aceea, când am văzut-o încă odată, la fel cu femeia din ramă, am avut un fior. Incepea să fie bolnavă și să se cunoască, Ea, atât de mândră de puterea și de violența Ei. Mi se părea că se

coborise din acea ramă ca să facă anume pregătiri.

Am cutezat să cer odată Reginei Maria, care știa să se arate atât de binevoitoare, câteva pagini pentru o revistă. Se chema: „Boabe de Grâu“ și se nimerise să-i port eu de grijă. Așteptasem să scot întâiul număr, ca să vadă unde O chemam. Ii plăcuse. Am avut și a doua îndrăzneală, încă mai mare, să spun regește scriitoare, cam la ce mă gândisem să-mi scrie. Și așa a ieșit acea mică poemă în proză, câteva pagini de autobiografie și schiță de program de viață, care se numește: „Carisele mele de vis“, și deschide într'un fel revista „Boabe de Grâu“, dacă ea a apărut în anul întâiu, 1931, numărul 2, iar numărul 1 fusese numai un număr de probă pentru Regina Maria. Multe lucruri frumoase și strâns legate de viața Ei mi-a trimis după aceea pentru revistă, fără să I le mai cer. Niciunul n'a mai putut fi atât de cuprinzător cât cel dintâi. Ascultai numai întâile rânduri, și întreaga femeie și Regină învie printre noi: „Visul vieții oricărei femei e să aibă o casă a ei. N'are aface cât de mică și de smerită, numai să fie într'adevăr a ei, cubul adăpostul, retragera.

Încă de copil îmi clădeam în chipuire casa. O vedeam în deosebite fețe, pentru că de atunci eram o vizitoare; icone mândre îmi umpleau sufletul, dar doream să și înfăptuiesc. Singure vedeniile nu-mi erau de ajuns, și voiam să zidesc, să fac, să împlinesc“. Și mai departe: „Aveam o patimă într'adevăr românească pentru o bucată de pământ al meu“. Copăcenii, Cotrocenii, Branul, Scroveștea, Pelisorul, Mamaia, se înșiră la rând cu tot ce a însemnat ele pentru marea vizitoare. Inepăturile Balicului nu sunt nicăiri zugrăvite mai cu înduioșare și mai cu putere. „Și într'o zi, când Branul ejunsesse un vis împlinit, m'am oprit deodată pe o limbă de pământ, lângă Mare, care a trezit în mine un fior cu totul deosebit. Am avut ca o simțire că locul acesta, ori mă așteptase totdeauna pe mine, ori că eu trăisem totdeauna în căutarea Lui. Nu mi se părea că așa și venit aici pentru întâia oară.

Copacul acela bătrân atârna peste marea albastră ca peruzeaua, din vârful unui perete în ruină, sub care curgea un izvor cu apă limpede de munte! Locul îmi era într'un fel aproape. Avea ceva intradus de adevărată temelie a ființei mele, aici era pace, frumusețe, mare și apă proaspătă, iar puternicul copac fremătător se îndoaia drept peste țarm, ca și când ar fi ascultat cântecul valurilor.

Ședeam jos, la umbra marelui copac, privind la marea scânteitoare de lumină și ascultând jocul talazurilor împotriva malului. O simțire de desăvârșită, de aproape coplesitoare bună stare puse stăpânire pe mine. Făceam parte din loc și locul făcea parte din mine“.

Astăzi aceste cuvinte fac aproape rău, când inima Reginei se găsește la doi pași de locul care-l dădea asemenea gânduri, în paradisul plin de înțelgi lui Demian. Ei ies în fiecare zi la căderea serii, cu aripă foșnitoare, plutesc peste flori și peste valuri și se întorc la picioarele Mariei, plini de mireasma lor, pentru Maicoa Domnului dela Mare, dar puțin și pentru a ceașta Regină a pământului și marea Ei iubire.

Umblam acum câteva zile pe Valea Bistriței. Vara urcase mai târziu la munte și pomii erau albi de floare, pe aceste drumuri de mănăstiri, unde toate își vorbesc de odoare și de odăjdii de fir și pietre scumpe. Plutele treceau liniștite la vale. La câte o deschidere de zare, Ceahlăul rășărea pe cer cu moțul înalt al Panaghiiei

și cu Ocolăzele albe. Pe dreapta se infundă pe după brazi poteca plutășilor. Pe aici tăiau, la întorsul pe jos acasă, spre Bicaz și spre Dorna, plutășii veniți dela Galați. Pe aici trebuia să se întindă marea lac, dacă închiderea Bistriței, propusă și studiată pe loc de ingineri, și de unde putea să se lumineze întreaga Moldova, s'ar fi dus la împlinire. Departe, între pomii, e Bicazul și casa, unde Regele Ferdinand și Regina Maria și-au petrecut verile lor îngrijorate din Moldova anilor de refugiu. Pe poiana de peste apă este vorba să se ridice o mănăstire cu hramul Sfintei Maria, de vreme ce palatul visat odată nu mai are nici pentru cine cinei de ce să se ridice.

Iată cuvintele de încheiere ale Reginei Maria. Am stat în acea răspântie verde și înalt, unde locurile sunt pline de glasuri, dela Domnii întemeietorii și până la scriitorii de ieri și de astăzi. Creangă, Hogaș, Sadoveanu, și am ascultat și glasul Ei:

„Da, toate sunt case miciute-visuri coborite în aveau, visuri care s'au cristallizat în fapte. Dar deși mi-au fost dragi casele miciute, n'am avut mai puțin vedenia unei mari case albe, aidoma unei vechi mănăstiri românești.

I-am dat nume Fata Morgana și ar fi fost ca să fie zidită în Valea Bistriței. Am văzut-o stând pe o înălțime, albă ca zăpada pe fundalul Ceahlăului. Fusese vorba de un minunat baraj, care ar fi schimbat apele Bistriței într'un mare lac. Fata Morgana ar fi domnit peste acest lac. Dintr'o latură, culmea pe care urma să stea, s'ar fi scufundat cu poalele ei drept în apă, așa încât Casa și-ar fi oglindit fața albă în lacul aflat departe, dedesubt, pe când la latura dinainte livezi largi în floare, pe prispe întinse, ar fi dus treptat la malul lacului.

Așa de viu puteam să chem înaintea mea acest palat, cu mândrele-i colonade și grădini tainice, cu sălile boltoite, odăile de marmoră și poddele de mozaic, cu ferestrele puternice, deschise spre o vedere fantastică de munte și lac, încât era adevărat ca și când mi-ar fi stat înaintea. Așezată pe vatra palatului meu de vis, vream să-mi zugrăvesc în învăpăiate cuvinte vedenia mea copiilor, trezind așa de viu icoana trăitoare în minte, parca într'adevăr i-ași fi dus de mână prin fiecare încăperea...“

Visuri... Unele s'au împlinit. Dar această vedenie din urmă n'are să rămână decât o Fata Morgana... Și chiar dacă anii grași s'ar întoarce, eu n'ași mai fi aici ca să zidesc palatul cel alb, lângă lacul care e și el un vis!“

Mă uitam la poiana de sub munte. Un păr în floare rotat stătea la o margine ca un candelabru aprins. Parcă mănăstirea pe care oamenii se gândeau s'o ridice în amintirea Reginei, începea să se înfrîneze. Bistrița cânta dedesubt din unde. Pluta care trecea își căuta parca un drum prin vâmile văzduhului. Istoria se schimba încet în legendă. Țara era în benjerie. Regina alerga dela un capăt la altul al moșiei micșorate și împrumuite de fulgere, ca să dea încredere. De aici pornea, din acest cot al râului, cu mâinile pline de daruri.

Tot de aici își țese astăzi, după ce a fost luată dintre noi, la basmul unei domnie venite din Apus, ca să îmbogățească viața acestor vechi pământuri, basm frumos în care trebuie să ni se păstreze. Este ca o foaie de pergament din cărțile lucrate chiar de mână Ei, cu crini înalți și castele cu turnurile în ceață. Iată-O pe unul din pridoarele lor înalte! Ne zăbzește de acolo, cu ochi neasemuit de albaștri. Veghiază asupra noastră și a poporului, care i-a fost drag...“

EMANOIL BUCUȚA

baza acestor „trăznăi“, întâlnim un sentiment propriu oamenilor din toate secolele și toate țările: „Dorința individuală de a parveni în viață“.

Eroul acestui film, surzătorul demagog, răvnește după un fotoliu de senator. Pentru aceasta are nevoie de votul mulțimii.

Să stăm puțin și să ne gândim la trecutele propagande politice; nu ne rămâne apoi decât să le amplificăm, să le „americanizăm“, și putem avea o imagine a filmului dela Capitol.

Bine înțeles, în America, această țară a sporturilor, un match de football va hotărî alegerea senatorului. Și mai rămânem cu o impresie după acest film: a-nume că în universitățile americane nu se face altceva decât se joacă football.

John Barrymore a jonglat, ca un adevărat maestru cu rolul său destul de greu și atât de deosebit de acela de prim-amozic interpretate de ei în timpul filmului mult.

Joan Dawis, „femeia care cade“, surprinde prin jocul ei cu totul lipsit de feminitate și este, de departe, cea mai „trăznită“ din tot filmul.

Marjorie Weaver, un nume în care puseserăm multe speranțe, dar care în ultimul timp me-a cam deziluzionat, George Murphy, bun dansator și cântăreț, și Jack Haey, tipul clasic de „găgăuță“, au compelat distribuția acestui film cu trăznii și situații cât mai comice.

SCALA: „EVADATUL DIN ALCATRAZ“

După titlu, filmul pare a fi una din acele benzi cu mulți gangsteri, mulți morți și multe situații tragice. Și într'adevăr, gangsterii nu lipsesc — sunt chiar în număr de 12 — morți, deasemenea, până la sfârșitul filmului sunt destul. Nu lipsesc nici unele momente dinamice — astfel operația făcută pe un vapor după instrucțiunile date prin T. F. F., de pe alt vapor, este cât se poate de interesantă și originală — dar ele, singure, nu ajung pentru a încorda atenția spectatorului.

POȘTA REDACȚIEI

Marian Mateescu: Din poeziile primite, cuvinte bune pentru „Simfonie rustică“. În prima strofă citim cu plăcere versurile:

„Și-au coborît în șesuri turme, cu bătrânețe munților în urme.“

În rest, — versuri și fragmente de roman, — insistență, prea multă chiar asupra unor imagini nu îndeajuns de bine fixate.

Robert Cahuleanu: Bunul simț pe care-l vădești în rândurile trimise, me scutește de orice alte sfaturi: Tinerețea a fost totdeauna generatoră de speranțe. Cât despre viitor și perfecțiune, îți stau înaintea, așa cum singur afirmi.

Pan Valeriu: „Așteptare“ îmi amintește prin ritm și rimă, de Cosbuc. Influențele sunt de nelămurit și rămân ca un bun certificaț ce se poate da unui sânguinos lector; dar sunt și nefaste: pentru cineva atunci când îți înăbușe plâpânda mlădiță a talentului deabia răsărit. Am intuit preclus situația, dar...“

Vasile Bucur: A versifica e una și a face poezii e alta. O însușire de rime, destul de alese uneori, e un joc distractiv, dar nu poezie. Și-apoi:

„Ca un vapor ce s'a isbit de istănci
„In apele oceanelor adânci“.

Ilustrează îndeajuns ceace am spus mai sus.

Puțină faimezie, și-ai fi găsit un alt pseudonim mai onorabil decât cel pe care-l vrei neapărat în post-scriptum.

Doina R.: Într'adevăr, „O seară în internat“ este foarte puțin pretențioasă și deaceia nu se poate publica. Dacă-i aleasă însă dintre alte încercări mai bune, se poate considera promițătoare.

Așteptăm deci „promisiunile“.

Dumitru Baciu: Din poeziile primite, se vor publica trei-patru. Mai trimiteți.

Dealtfel un film cu prea multe împușcături și tragedii devine obositor. Pentru partea veselă a filmului s'a recurs la doi radiotelegrafști, veșnici rivali în dragoste, dar, în fond, buni camarazi. Astfel de tipuri sunt specialitatea americanilor, fiind foarte greu ca un film în care apar ei, să nu amuze.

Și totuși unele scene din filmul dela Scala, nu provoacă râsul pe care ar fi normal să-l desăvârșim. De vină sunt interpreții cari-și dau toată silința fără să reușească însă prea mult.

Lloyd Nolan nu este un actor prea bun, după cum Gayle Partick nu este decât o femeie frumocasă. Apoi un film cu rivalii camarazi, fără Victor Mac Laglen, n'are niciun haz. Filmul, acum, în toată verii, este desigur de acceptabil. Iarna, însă, nu putea fi prezentat decât de un cinematograf de mână II-a.

TRAIAN LALESCU

„FRUNZIȘUL TOAMNEI MELE“

IN EDIȚIA II-A

Epuizându-se în câteva luni primul tiraj din „Frunzișul toamnei mele“, volumul de poeme al colaboratorului nostru Virgil Carianopol, „Universul Literar“ va îpări în începutul toamnei care vine, a doua ediție. Fapful că într'un răstimp atât de scurt, o carte de poeme nu mai poate fi găsită în rafturile librăriilor ci numai în mâinile iubitorilor de poezie, este deosebit de îmbucurător pentru toți acei cari cred, împreună cu noi, în destinele literice tinere românești. Și ne bucură popularitatea și largă prețuire pe care poetul și prietenul nostru Virgil Carianopol și le-a câștigat printre cititori, datorită talentului său robust, generos inspirat și atât de curcior în expresia lui lirică.

L. D.: În revista noastră este totdeauna loc și pentru „cineva care a publicat foarte puțin, sau aproape deloc“, — cu o singură condiție: ca ceace trimite spre publicare, să fie bun.

Bucățile anterior trimise și pentru care vi s'a răspuns că se vor publica, probabil s'au pierdut, spre regretul manifest al dv. și-al nostru deopotrivă.

Versuri ca: „Sunt risipit și vreau să iu întreg“ sau

„Fata care seamănă cu un cântec a plecat
„Lăsând în urmă, parcă, ceva necântat“.

au darul să nu preia încănte urechea... Afirmăm ceva mai bun, Mai trimiteți.

Vasile Dinu: Da, e adevărat: focul sacru al talentului, trebuie valorificat. Dan păcate, noi nu putem servi drept teatru de experiență al căror rezultat îl avem clar sub ochi.

A. Ve: Indulgența superioară pe care d-ta o manifestezi față de sugestiile noastre, se poate preta la un răspuns ironic. Dar cum nu intenționăm să schimbăm caracterul acestei rubrici, ne mulțumim să răspundem: din ce e mai bine. „Bieștelul strămoșesc“ marchează un vădit progres față de „Baronul tătăi“. Mai așteptăm în speranța că nu vei desmițai legea progresului, pe care-o vrem stăil veac XX.

Mihail Dragodan: Eminescu a scris ceva mai bine decât d-ta. O concurență cu el este, deci, dăpșasată. Știm, și el a scris poezii la 16 ani „dar quod iacet...“

Ștefan Minor Pop: Nimeni până acum nu și-a epuizat genul în primele versuri pe care le-a scris. Amenințarea pe care o constituie pentru d-ta d. Crevedia, nu-i chiar atât de gravă.

Cât despre colaborarea noastră, nu poți conta pe ea. Cred că mai mult ți-ar dauna. Și-apoi, cum ne-am împacă și cu originalitatea C. ?...“

C. POSTELNICU

PE FRONTUL DE EST, 1914

(Urmare din pag. 5-a)

Nu era destul că trebuia să ținem linia de foc cu dusmanul, dară și șrapnelele din canoanele noastre ne da câtio frică, și avem cu noi și două mașinghever dară și acela sau stricat. Și noi pușcam numai din puști fără comandă, că ofițeri noștri nu-i mai vedem nicăieri, pe împrejurul nostru, și de era câtuin ofițer striga pe noi cât putea faier anștelent, faieranștelent. Boznia und Herțugovina comt, și el singur nu știa ce să facă de groază ce era.

Dar dusmanul trecea peste apă cu plutele și năvălia asupra noastră ca nășipul mării de mulți ce era. Și în toată partea avea telefoane și da de știre la artilerieștii lor cum și unde să îndrepte canoanele spre noi și s'au întărit trupa lor așa de tare că trece ca ratele pe apă cu plutele spre noi și vinia ajutoare din partea lor, și s'au întărit

foarte bine. Dară noi ni-am înpușinat din ce tot mai tare.

Și pe la 6 ore au făcut ei asupra noastră sturm și ni-au înconjurat și au dat telefon la canonerii lor ca să bată în aripa dreaptă unde eram mai mulți, și era o măcelărie în ceasul acela de oamini, altu striga vai, altu ioi, alți răcnia, alți plângea, de gândeți că arde lumia. S'au împeșcat și s'au tăiat unii pe alții ca jumătate de ceas apoi au trecut mai mulți apa și s'au năvălit ca șerp și ca câinii cei turbați asupra noastră și noi n'am avut încotro că eram foarte puțini. Apoi au încetat focul cel grozav, au dat semn la artilerieștii lor prin telefon ca să înceteze focul, că ei au biruit.

După aceea ni-au strâns pe toți, cât am rămas și ni-au repezit într'o apă și am trecut apa până la grumaz și trecând apa mulți s'au înecat de

frică și de groază ce era. După acia am ajuns la altă apă foarte lată și grozavă și ni-au pus pe luntre câte 6 și ni-au trecut de acia parte și era foarte întuneric și noi eram uzi și flămânzi și speriați ca vai de noi și nu știam ce fi cu noi și au trecut până la 12 ore noaptea, până ce s'au răsturnat luntre cu vre'o 10 oameni, după aceea au oprit și n'au trecut de felii luntrele de acia parte și acia 10 oameni s'au înecat, numai unu din Sucevița, Nichifor Hrehorciuc, au scăpat dintre cei 10 soldați.

Așa că au rămas jumătate dincolo și jumătate dincoace, și cei ce eram trecuți de cea parte am mas subț o biserică între ziduri și pe piatră. Toată noaptea tremuram de frig și clănțăiam din dinți și curia apa din hainele noastre de gândeți că plouă. După ce s'au făcut ziua au trecut și ceialanți, apoi ni-au numărat pe toți și ni-au cercat peste tot locul și ni-au luat dela noi cuțite, brice și alte odoare ce mai aveau. Apoi ni-au pornit la drum flămânzi, cum eram noi, că ne ducea, ori la moarte ori la viață. Și am mers la un Maierhof

cam pe la 3 ore după amiază și am stat acolo și ni-au împărțit o pâine la 10 oameni așa parcă o năfură ni-o părut și iar la drum am pornit, noaptea pe gloduri, pe întuneric, prin apă și am mers toată noaptea și am ajuns într'un târziu iară într'un sat și am mas la un om și am dormit acolo într'o șură. Dimineața ni-am sculat și iară la drum, și am mers toată ziua pe ploaie și pe glod și au venit noaptea și era foarte întuneric și ploua ca din cofă și în zor de zi am ajuns la o casarnie foarte mare, într'un orașel Pavlovița și am ajuns acolo și ni-am ghimuit cum am putut, plini de glod și de necaz.

Dimineața când ni-am sculat, am dat de un magazin de piță dară au năvălit soldați, că nu putei răsbate și nu te lăsa să intri acolo la piță.

Printr' gard dai bani pentru pâine și dacă dai 10 coroane îți da o pânceică și restul nicăiria.

Mulți bani s'au pierdut acolo. Apoi ni-am pornit spre Lublin. Acolo am mas și ni-au vizitat deamăruntul dimineața. Și seara la 6 ore ni-am pornit spre gară și ni-am suit pe tren în Lublin și hai băieți la Sibiria. GEORGE TOFAN

Literatură, artă, idei...

PROFIL

Noua lirică ardeleană s'a definit și s'a realizat în ultimii ani, isbutind să infățișeze lectorului atent una din cele mai interesante apariții poetice. După ivirea, la Brad, a minusculului „Abecedar”, această poezie care tăcuese timp de aproape două decenii a prins nou și viguros glas. După George Coșbuc, Ștefan O. Iosif, Octavian Goga, a-pracepe niciun poet n'a mai dat glas cântului său; lirele zăceau ruginite în praș și rând pe rând le plesneau coardele. A trebuit să vie nu știu ce vânt de viață nouă, pentruca muza Erato să fie readusă în lume pe aceste poezice docuri. În merit de căpetenie revine aici lui Emil Giurgiuca, poet de fine și suave conezanțe și regretatului George Bozdea, cari au pornit la un nou drum. Rând pe rând, la mica lor publicație au venit alții aici, cu proaspete rime și imagini, cu o poezie care murea de viață și prosperime. Mureșul și Oituz, blondele Târnave și Soseșul s'au unit cu pământul și țării, dând naștere unui avânt creator cum rar am văzut. Au venit astfel: vechiul și meru-tănarul Teodor Murășanu, Mihai Beniuc, dărz și impetuos cântăreț al marilor dureri și fapte, delectat și regretatului Ion Moldoveanu, sănătosul și proaspătul Grigore Popa, social Ion Th. Ilea, suav și muzical George Popa, fata din Ierburii, plină de talent — Yvonne Rosignol, apoi: C. S. Anderco, V. Copilu-Cheatră, Radu Stancu, Petre Pascu, I. Ch. Severeanu, Florica Ciura, Emil Zegreanu și poate încă unii sau doi, care imi scapă din goana condeiului. Grupăți în jurul revistelor „Gând Românesc”, „Pagini literare”, „Familia”, „Lanuri” și

Pentru inserțiunea calomni-oasă a d-lui Gh. Căminescu, din ultimul număr al foii „Jurnal Literar”, d-nul Dan Botta s'a adresat parchetului.

al altora câteva folie de durata rozelor, poezii aceștia s'au impus și au isbutit să dea un spic critic ardelean. Câteva condee de către: Ion Chinezu, Romulus Demetrescu, mai târziu Octav Suluțiu au cenzurat și-au îndrumat cu înțelegere și atenție toată producția care — trebuie să recunoaștem — lua proporții din ce în ce mai mari. Am ajuns însă azi la un stadiu de relativă cristalizare a acestei poezii și tocmai de aceea ne-am îngăduit acest sumar „profil” liric. O antologie la care Emil Giurgiuca migălește mereu, și pe care d. prof. Al. Rosetti a reținut-o pentru „Fundatiți”, va ilustra mai pe larg toate spusele noastre.

Fugară însemnarea, catalogul acesta n'are pretenția unei critici, nici a unei complete informații. Virtualități, promisiuni, dătare de speranțe vor mai fi existând undeva; descoperind câte un nou poet, bucuria noastră va fi întotdeauna deplină.

UN POET

ale cărui creații ne-au produs întotdeauna plăcere este d. Gh. Tuleș, pe care îl urmărim de ani încoace, în paginile, largi cât zărea românească, ale „Gândirii”. Domnia sa este prin excelență un poet al luminii calde, un pictor în cuvinte — cum prea bine l-a definit profesorul Nichifor Crainic. Cartea sa, pe care nu am putut-o răsfoi în timp, ne aduce o puternică mărturie a unui talent robust, confirmând așteptările toate. În numărul pe Mai a c. al „Convorbirilor Literare”, l-am subliniat o poezie intitulată „Apă vie”. Calități de mult cunoscute, le-am aflat aici cu justificată părere de bine:

Am descălecat din oarbă vatră
Sipotul ascuns.
Tâncul codrului simți și latră
Junghiu s'ovnuului ce a pătruns
În urechea lui de piatră.

Broderie pe marginea curatei noastre tradiții, poezia d-lui Gh. Tuleș este un limpede filon în tânăra lirică de azi.

„CONVORBIRI LITERARE”

pe luna Mai 1939 a apărut într'un caet masiv de două sute și ceva de pagini. Credem că e inutil să mai subliniem râvna redică a d-lui Torouțiu, a d-lor Teodor Al. Munteanu și Al. Ionescu, cari priveghează bunul mers al revistei. Colaborări (inegale uneori) ilustrează minunat paginile atât de actuale, ale „Convorbirilor”. D. Th. Capidan scrie un nespun de interesant studiu despre „Bilingvismul la români și modificările de limbă”, iar d. Al. Marcu, acest viu scriitor, un portret al lui L. Spalanzoni. În rest: Aron Cotruș, Ion Pillat, I. E. Torouțiu, Rădu Gyr, Teodor Al. Munteanu, Gh. Tuleș, Cora Farago, I. Lupescu, Aurel Chirescu, Horia Nițulescu etc. Alături de „Revista Fundațiilor Regale”, „Gândirea” și „Pagini literare”, vechia revistă a „Jurnalului”, pășește dărz și interesant în cultura actuală. O cronică mai bogată, recenzii mai numeroase, ar împri-ma desigur un ritm și mai viu revistei. Oricum, „Convorbirile” se impun!

„ATHENAEUM”

este publicația trimestrială a „Invățământului liceelor militare”. Condusă de un grup serios de militari și profesori, revista aceasta apare de cinci ani de zile. Îmbucurător fenomen și timpurilor, nu prea senine, pe care le parcurem, „Athenaeum” este un semn de înaltă tinută intelectuală, finută științată, care demonstrează perfect că între sabie și spirit poartă și o frumoasă frăție. În numărul pe care-l avem pe birou (V. 2) semnează: Lt.-col. V. M. Șerbanescu, P. I. Papadopol, Marcel Botez, Mihail Demetrescu, Constantin Stellan, Nicolae Sulică, Ion Mălaescu, Const. G. Mihai și alții; remarcăm îndeosebi partea critică și informativă,

ATRAGEM LUAREA AMINTE

care este interesantă și actuală. Partea pur literară o deține d. Constantin Stellan, poet cunoscut și vechi publicist. Așa cum apare „Athenaeum” este o frumoasă tribună de idei.

LA SATU-MARE

apare de patru ani o revistă, stavilă tuturor dușmănilor care, trebuie să o recunoaștem, sunt frumos învinse. Căci nu e un lucru prea ușor să stai împotriva atâtor vânturi, mai ales azi, când lumie se cîntină din incheeturi. Cărajul d-lor Const. Gh. Popescu și Oct. Ruleanu, harnicii conducători ai revistei „Afirmarea”, căci despre această publicație e vorba, merită felicitările noastre. Grupând în jurul lor nume de poeți și prozatori ca d-nii: G. M. Vlădescu, M. Lungușanu, Ion Șugaru, D. Minoveanu, C. Pârlea și mulți alții, redactorii „Afirmării” au făcut zid contra tuturor cârtitorilor. Ultimul număr, pe care l-am răsfoit este cel pe luna Iunie-Iulie 1939 și este la nivelul celor precedente, fiind decent scris, poate că un anumit aer de „polemică” este deplasat, mai ales în paginile ei, care ar trebui să dovedească o dărză și sinceră unitate culturală. Oricum se prezintă însă unele a-mănunte, noi îi dorim „Afirmării” să pășească și mai departe pe culmile luminoase ale romanismului luptător și creator.

O DEMNA

revistă „pedagogică - literară - culturală” este „Pentru inima copiilor”, care apare de mult timp sub priveghearea unui harnic grup de dascăli și profesori: Ion Nișpanu, Florian Stănică, T. Geantă și V. Ghețea. „Pentru inima copiilor” este o bună revistă de specialitate, care credem că merită să fie citită de toți pedagogii.

„MOARTEA NIMĂNUI”

de Petru Mașolii, e un roman interesant, plin de tragic și a-dănc mister uman. Desrădăci-nații vieții se întănesc pe Marele Tobogan și întretăie câte-va clipe privirea, pentruca apoi destinal lor să se piardă în umbrele morții. Petru Mașolii a știut să imprime romanului său o notă stranie și dureasă și a-tăat de adânc umană, fapt pentru care însemnă elogiul nostru. „Moartea Nimănu” este de fapt ceea lui NIMĂNUI, acel necunoscut care se sbate pe toate ulițele lumii. Întruparea lui în cuvinte, e un act rar.

NUMAI GÂNDUL

va străbate timpurile „aere perennius”. Iată de ce ne s'par sturpe toate urletele și invidele omeniești, toate sberile și frământările astea sterile ale colidănușului. Tovarăș cârtitor și las, dușmanul mîsei și lacom, cât de zadarnice mi se par faptele tale privity din recea și severa umbră a gândului. Te-am câștigat încercând să mă pierzi și tocmai de aceea zămbetul meu. În clipa în care te vei convinge de adevărul acestor afirmații, te va cuprindi un gol și-o teamă de moarte. Mi-e milă de tine, Turaș și pieritorul meu semen!

ȘTEFAN BACIU

Carti și reviste primite la redacție

I. S. Petcu-Ciștișteanu: Buche-țel (versuri), 32 pag. 15 lei. Ed. „Universul”.

Al. Ianulescu: Intre știință și politică. — Sociale-economice. 72 pag. 60 lei.

N. N. Hărjeu: Teatrele naționale privite prin prisma noului ritm cultural. 32 pag. Institutul de arte grafice „A.B.C.”, București, 1939.

Viața Basarabiei, revistă lunară, anul VIII, nr. 5 și 6 pe luna Iunie 1939.

Bugsacul, revistă literară-cul-turală, anul IV, nr. 5-7 pe Ianuarie-Martie 1939.

Industria electrică românească, darea de seamă a adunării generale din 12 Mai 1939.

Statistica industriei extractive, anul XXIX, 1937.

Misiunea creștină, revistă de cultură spirituală și socială, anul I nr. 5-6 pe Iunie-Iulie 1939.

N. și T. Al. Știrbu: Viața economică la Copanca, 45 pag. Chișinău 1939.

Salvamar, darea de seamă pe anul 1938, tip. „Litera” București.

Const. Răduț: Sensibilitate — versuri — 80 pag. tip. Revista genului 1938.

D. R. DONICI

Neobositul traducător al lui Arcadie Averenco, a mai dat la iveală zilele acestea un volum de schite umoristice, în editura Ziarului „Universul” cu numele de Serviciu prietenesc. Pentru că cari și-au dat seama din anteriorile lecturi de verva și finețea acestui distins umorist rus, noua traducere nu va fi decât un alt prilej de desfătare. Sunt vreo douăzeci de lucrări ușoare prinse din aspectele ridicole și hazlie ale vieții, redată cu aleasă ironie. Averenco se dovedește încă odată un mare observator al vieții.

Salvamar, Statute, 30 pag. „Marvan”.

Septimiu Popa: Caravanele Ardealului, — mici apostoli ai ideii naționale. Pagini luminoase din trecutul Ardealului românesc, 152 pag. 30 lei, tip. „Diecezană” Cluj 1938.

George I. Tăzănușu: Flara, dramă în 5 acte, 120 pag. 80 lei, editura autorului.

M. Stănescu: 18 Iulie 1938, poem național în versuri, 3 tabloouri, 96 pag. 75 lei, editura „Universul”.

Lt. Col. N. Cerbulescu: Specificul românesc, 70 pag. 30 lei, ed. „Ramuri” Craiova, 1939.

Miscarea populației României în anul 1938 — Institutul central de statistică, dir. Sabin Mănușă.

Film, revistă cinematografică bilunară, nr. 1 din 24 Mai 1939; nr. 2 din 15 Iunie 1939; nr. 3 din 8 Iulie.

Forme, drept, artă și științe sociale, anul I nr. 7-8 pe Iunie-Iulie 1939.

De strală, anul II nr. 5, pe Mai 1939.

Alex. Șendrea: Acceleratul București-Bacău, schițe, 32 pag. 10 lei, edit. „Bistrița” Bacău 1939.

Convorbiri literare, anul LXXII nr. 5, pe Mai 1939.

Academia Română, darea de seamă pe 1938-1939.

Romani, revista degii Institutii de cultura italiana al. Estero, anul II nr. 11-12 și anul III nr. 4 pe Aprilie 1939.

Suceava, dir. Romulus Cindea, anul I, nr. 149, 150, 151, 152 și 153.

Munca și voe bună, revistă culturală bilunară nr. 6 și 7 din 15 Iunie și 1 Iulie 1939.

Bacău, săptămânal, anul XVII nr. 930 de Luna 10 Iulie 1939.

Tără nouă, (Cluj), anul I nr. 8 din 9 Iulie 1939.

„Mătrăgună, Doamnă bună”

(Urmare din pag. 1)

„Eu vă dau pâine și sare
Iar voi să-mi dați leac și sănătate”. (43)

O altă buruiană, „înaltă, într'un fir, cu frunzele ca mătașea”, se culege deasemenea „la zile scumpe, mari, culegătoarea fiind primenită și curată”. Se pune pâine și sare și se spune:

„Eu vă dau pâine și sare,
Și tu să fii de folos”.

Buruiana aceasta se dă la fete mari, să o pună în apa în care se scaldă; „apă neînceptută dela Nistru”. Atunci nimeni nu are ură pe ea. (44). Intocmai după cum fetele care poartă mătrăgună sunt iubite de toată lumea, sunt pofțite la joc și au noroc în dragoste.

Este, de altfel, o regulă generală ca a- ceea care pleacă să culegă buruienile, să fie primenită și curată; altminteri, planta nu are nicio eficacitate. (45). Pui pâine și sare, și spui:

„Fac cruce și bat mătinii
Și pui pâine și sare,
Să-mi dai leac”. (46).

O altă plantă, buruiana cu cinci degete (*Potentilla recta L.*), care e un soi de panceu universal, fiind bună pentru toate bolile, trebuie pusă la fiert în ulciă nouă numai după ce ai așezat-o întâi la icoane, bătând trei mătinii și spunând: „Te primim cu pâine și sare, să ne fii folositoare”. (47).

Tot în Basarabia (satul Nișcani) *năvalnicul* (*Nephrodium filix mas*) (48) e săpat după ce se pune pâine și sare, și se face trei mătinii, spunându-se: „Cum se bate lumea după pâine, așa și tu se bată fetele după mire”. (49). Altă informatoare (60 ani, analfabetă) dă următoarea rețetă: „Te duci la *năvalnic*, faci cruce, pui pâine, sare și zahăr și bați nouă mătinii. „Pentru dragoste ai crescut, pentru dragoste te rup. Tu, cinstit împărat *năvalnic*, cum tu ai știut a crește și ai știut a năvăli peste toate ierburile și ai știut a năvăli peste toate florile, așa să năvălească toată lumea la care te-a cumpărat” (sau îi spui numele). Apoi îl pui în ceară, îl porți, te speli cu el” (50). Și în Țara Oașului se sapă alte buruieni decât mătrăguna punându-se la rădăcină ouă, pască, vin, etc. (51).

Obiceiul de a lăsa în locul plantei pe care o iei anumite daruri, se întâlnește și la Romani. Pliniu vorbește de *sporici* (Hist. Nat. XXV, 59) de planta asclepion (XXV, 11, de scântează (*Anagalis arvensis*; XXX, 92).

Inainte de a examina, de astădată cu mai puține amănunte, legendele mătrăgunei în Europa contemporană — să trecem în revistă documentele reproduse sau rezumate în acest capitol.

1) Românii nu cunosc legenda originii mătrăgunii din sămânța unui spânzurat nevinovat (Europa nord-germanică); nici nu cunosc ritualul scoaterii mătrăgunii cu ajutorul unui câine negru (Europa-Orient).

2) Mătrăguna este planta erotică prin excelență. Ea aduce dragostea, căsătoria și fertilitatea. În buruiana aceasta se găsește însă virtuți magice care promovează — dacă e culeasă în acest sens — avuția

omului. Fiind o sursă a dragostei (fertilității) și a bogăției — este în același timp și o plantă medicinală, salutară.

3. Culegerea mătrăgunii are caracterul unui ritual. Sunt obligatorii: puritatea sexuală, curățenia, tăcerea, etc. Planta se culege cu grijă să nu știe nimeni de operație; de aceea e nevoie de izolare (pădure în care nu se aude cocșul (52), nici câinii lătrând), de singurătate (să nu întâlnești pe nimeni pe drum), e nevoie de taină (să nu-ți cunoască nimeni intenția). Fetele și femeile joacă goale în jurul mătrăgunii. Uneori, culegătoarele se descalță (atenue a nuotății magice). Percheile se dragostesc și se sărută. Frunza de mătrăgună o iau fetele „una peste alta”, mi-mând deci unirea maritală.

4. Culegerea e controlată de o serie de gesturi și precauții magice. Mătrăguna trebuie culeasă când e lună plină. Frunzele nu trebuie apucate cu mâna, ci cu dinții. Făina din care se face aluatul vrăjit, cu frunze de mătrăgună, trebuie furat dela moară cu mâna întoarsă.

5. Planta trebuie plătită, altminteri n'are eficiență. I se dau, în schimbul rădăcinii, daruri: sare, pâine, zahăr, vin, etc. Mătrăguna e personificată: „Doamnă Mare”, „Împărăteasă”, „Doamnă Bună”.

6. E foarte primejdioasă. Dacă nu e culeasă după reguli, sau dacă nu e bine îngrijită — virtuțile ei magice se întorc asupra celui care a cules-o. Mătrăguna e ambivalentă: forțele ei extraordinare pot fi îndreptate spre „bine” sau spre „rău”; spre dragoste și sănătate — sau spre ură și nebulie.

7. Fie că e culeasă pentru „bine” sau pentru „rău” — mătrăguna e respectată și temută ca o plantă miraculoasă, deosebită de toate celelalte. În mătrăgună se găsește adunate forțe extraordinare, care pot potența viața sau pot aduce moartea. Este, într'un anumit sens, o iarbă „a vieții și a morții”.

MIRCEA ELIADE

(39) I. Mușlea, Cercetări folklorice în Țara Oașului, p. 208

(40) V. Butură, Cultul mătrăgunii în Munții Apuseni, p. 3-a extrasului.

(41) „Apărătorul Sănătății”, II, p. 202; citat de A. Gorovei și M. Lupescu, op. cit. p. 80.

(42) Revista „Ion Creangă”, V, p. 270; reproduc de Tudor Pamfile, Duzmanii și prietenii ai omului (București, 1916), p. 91

(43) P. V. Ștefănuță, Cercetări folklorice pe valea Nistrului de jos, p. 210-211 (nr. 311).

(44) Ibid. p. 210 (nr. 309).

(45) A. Arvat, Plantele medicinale la Nișcani, p. 75.

(46) Ibidem.

(47) Ibid. p. 76.

(48) Aceasta este identificarea lui Arvat, loc. cit. p. 110. Z. Panțu, Plantele cunoscute de Români, p. 192 identifică *năvalnicul* cu *Scelopendrium vulgare*, și spune (p. 193) că această plantă e putată de fete în sân pentrucă „are puterea magică de a face să năvălească pețitorii din toate părțile. Cf. și A. Gorovei și dr. Lupescu, Botanica poporului român, p. 92.

(49) A. Arvat, op. cit. p. 91.

(50) Ibid. p. 91.

(51) I. Mușlea, op. cit. p. 206-207.

(52) Despre uzul formulei „unde cocșul nu cântă” în descărțecel românesc, cf. V. Bogrea, O străveche formulă de exorcism în descărțecel românesc, în „Dacoromania”, IV, 1926, Cluj, p. 886-891.

ACTUALITĂȚI ITALIENE

(Urmare din pag. 1-a)

seară în fața Sfântului Petru se simte astfel atrasă de cele două brațe gigante ale Porticului berninian, care-o strâng spre-a o conduce pe treptele mormântului-altar, în vreme ce cupola de sus luminează pe tot cerul Romei globul radiant al credinței creștine.

Dar reflectoarele electrice și-au răsfărat în ultimele zile razele și în atîtle de piatră, mai vetuste mult decât cele așezate de meșteri ca Michelangelo și Bramante, pe fațadele Sfântului Petru.

Într'adevăr, lucrătorii cari sapă la Roma galeria trenului metropolitan menit să lege gara actuală de zona monumentală a Expoziției Internaționale din 1942 (putând transporta până la 25.000 de călători pe oră), au dat zilele acestea peste două statui romane de toată frumusețea. În acel fund de tuncii în construcție, printre bulgării de pământ și pietrele sparte, lumina lămpilor electrice a vibrat întâia oară pe conturul acelor statui păgâne — una de Divinitate agrestă masculină, cu brațele încălcate de struguri și cu barba silvană; cealaltă de divinitate feminină, acoperită pe cap — mai înainte să le lumineze iar, după atâtea secole, razele soarelui pe care l-au mai cunoscut. Descoperirea lor s'a făcut noaptea. Iar coincidența face impresia celebrării unui rit, la cinci metri sub pământul Romei, într'o basilică subterană: deshumarea zeilor, din catacomba părăsită în care s'au îngropat singuri, atunci când au văzut ieșind la lumină din celelalte catacombe, cele adevărate, purtătorii de Cruce, spre a se răspândi prin templele, termele, amfiteatrele, basilicele și grădinile Romei.

Formele permanente de viață își regăsesc astfel în Italia expresia lor. Cu toate că zonele septentrionale ale Peninsulei nu corespund cu ale Sudului său mediteranean, spectacolul în aer liber, de exemplu, retrăsește acolo, astăzi, din ce în ce mai popular, de pe treptele Arenalii din Verona între ruinele Termeilor lui Caracalla; sau dintre boschetele parcului Boboli dela Florența, pe fondul de mare al teatrului grec din Siracusa.

Revenirii la vechile forme romane le corespunde din acest punct de vedere și altceva: importanța pe care au recăpătat-o, în Italia, manifestațiile compacte de masse populare, la un spectacol în aer liber mai gustat și aplaudat ca toate: un discurs al Duceului, în piața publică.

În cadrul unor manifestații colective ca acelea de mai sus și cu prilejul Expoziției Medicce dela Florența, despre care am mai vorbit, s'a înscenat acolo, în parcul vilei dela Poggio a Cajano (pe fundal de colină cu chiparoși adevărați și culise de măslini toscani autentici) o comedie a lui Messer Machiavelli: de data aceasta nu obișnuita *Man-dragoră*; ci *Clizia*, de altfel tot atât de „boccaccesco” și de specific florentină ca și cea dintâi. O farsă cu accentuat caracter plebeu, prin care se evidențiază însă atitudinea de-a observa și infățișa caracterele, din partea autorului celebrului *Principe*.

Prin *Il Maggio musicale* sau, acum, prin manifestațiile puse la cale de Centrul de Studii Rinascimentale, pe care îl conduce Giovanni Papini, secondat de Ettore Alodoli și de Enrico Harfucci, Florența tinde să-și regăsească din ce în ce mai satisfăcător locul de suprațea în mișcarea culturală și artistică a Italiei actuale.

Spre a-și da oricine seama despre ceea ce a însemnat operozitatea intelectuală pentru un om al primei Renașteri florentine, se menționează aici, că o parte din manuscrisele lui Leonardo da Vinci au fost ediate (de cunoscutul studios englez Jean Paul Richter și de fiica acestuia), în două mari volume de o mie de pagini, însoțite de aproape cincisute de ilustrații. Toate aceste pagini nu constituie decât „lo zibaldone” al eruditului Leonardo, sau „cactul” său de însemnări, de observații și de experiențe. („Zibaldone-le” lui Leopardi însumează însă opt volume!). Iată o dovadă în plus — când este vorba să se demonstreze caracterul pronunțat intelectualist al Renașterii — despre ce a însemnat pasionantă strădanie de fiecare zi a marilor artiști care-au ilustrat cea mai glorioasă carieră din viața artelor moderne.

De aceea, una din casele de editură mai active din Italia — Corbaccio dela Milano — lansând recent o nouă colecție (intitulată atât de sugestiv „Lucrătorii cu mîntea”, sau „Gli Operai dell'Intelligenza”), a ținut s'o inaugureze cu traducerea în limba italiană a studiului pe care germanul Hermann Grimm (profesorul de Istoria Artelor dela Universitatea din Berlin) l-a consacrat lui Michelangelo. (Se remarcă în felul acesta cea mai nouă și importantă lucrare dedicată de Critica modernă, personalității marelui artist italian).

Dar pentru că este vorba de studii interpretative ale operei și personalității celebrilor creatori de artă ai Italiei, nu vom omite de a semnală cu străduțoare convingere apariția cărții pe care Pietro Bargellini o intitulează *Città di Pittori* și pe care editorul Attilio Vallecchi Florentinul o prezintă în cele mai expresive posibilități grafice. Pietro Bargellini este co-directorul revistei *Il Frontespizio*, care apare de câțiva ani la Florența și s'a impus drept cea mai reprezentativă publicație periodică de curent literar, fiind cea mai îndreptățită continuatoare a revistei *La Voce*, pe care o publica tot la Florența, către 1936 tânărul pe atunci Papini, prietenul și colaboratorul de acum al discipolului său Bargellini.

Città di Pittori, adică „Orașul de pictori” este Florența lui Cimabue bătrânul, a lui Giotto „il capomastro”, a lui Simone Martini, sau a lui Masaccio „pictorul fără podoba-be”. Cartea lui Bargellini, în stilul ei atât de personal și în acuitatea interpretativă de care dă dovadă integral, este una din cele mai atrăgătoare și ingenioase îndrumătoare pentru cunoașterea specificului florentin, pe care o ocloră unul din cei mai autentici și admirabili prozatori ai Italiei moderne.

Ziarele din Milano au publicat în ultimul timp o știre senzațională, deși a trecut total neobservată, pretutindeni: a fost terminat, în sfârșit, Domul din Milano, după o jumătate de mileniu de când s'a pus piatra fundamentală.

Oricine s'a pierdut prin aglomerația de sub Galeria din centrul mării metropole lombarde și a luat parte la viața ei acolo, deodată, ridicând ochii, a întrezărit prin arcuțura unei bolți de sticlă miracolului unei construcții exotice, ca dintr'o lume de basm nordic. Domul din Milano, exemplar unic de arhitectură gotică, contrazice linia Romanicului italian. Într'o atare arhitectură totul este în afară. Statuete, sculpturi traforate, motive decorative vegetale, diavoli, ingeri, madone, tumuri, chenare, tot ce imaginația cea mai romanțioasă a închisuit cu puțință de sculptat în piatră, se găsește pe exteriorul unui astfel de monument, a cărui siluetă apare prin această întrepruptă, răsfrată, spiritualizată, colosală și miniaturizată în același timp.

Interiorul în schimb este perfect nud, lipsit de orice podoba de artă, în afara jocurilor de lumini multicolore ce străbat din vitralii. La Florența, cele mai caracteristice biserici ale Renașterii au fost lăstate fără fațade. (Iată, de exemplu, San Lorenzo, pentru care și-au dat întâlnire mecenatismul Mediciilor cu arta lui Michelangelo). În schimb, câtă bogăție de elemente decorative oferă întărcările lor, care le și transformă în adevărate muzee, cu turiști străini în timpul slujbei.

Domul din Milano, la a cărui împodobire exterioră s'a tot lucrat de o jumătate de mileniu (mai precis: din anul 1386) a fost terminat, așa dar, în zilele noastre, fără a se putea spune totuși că nu mai presupune nici o grijă. Căci interminabila Catedrală n'are, de exemplu, clopotniță. După cum se obișnuiește în Occident, aceasta, se știe, trebuie să aibă forma unui turn mai înalt decât templul și să se ridice într'o parte a lui.

Așa va fi la Milano. S'a și aprobat proiectul Campanilului nou, care va fi împodobit în același stil gotic floreal, de marmoră albă.

Se menționează însă că va fi Campanilul cel mai înalt din lume. Prin aceasta suprațea italiană va adăoga un motiv în plus de orgoliu și îndreptățită încredere în sine, când este vorba de emulația constructivă în orice fel.

ALEXANDRU MARCU